GLASILO PROSVETNIH IN ZNANSTVENIH DELAVCEV SLOVENIJE

LJUBLJANA, 6. NOVEMBRA 1963 — Leto XII — ŠT. 18

PROSVETNI DELAVEC

Prepočasi?

Slika, ki se nam kaže v začetku letošnjega šolskega leta na naših osnovnih in na šolah druge stopnje, je v nekem pogledu drugačna, kot je bila nekaj let nazaj. Predvsem lahko opazimo znatno povečanje absolventov osnovnih šol (18.300 letos, 11.228 v letu 1960). Vzrok temu moramo iskati v nekaj dejstvih. Deloma imamo opravka s številčno močno generacijo, deloma pa so tu že rezultati izboljšanega učnovzgojnega dela v šolah. To zadnje se kaže v številkah npr. tako, da je osmi razred osnovne šole letos uspešno končalo 56 % učencev, medtem ko je lani ta odstotek znašal 53. Po teh in podobnih številkah, ki jih dajejo učnovzgojne ustanove, moremo brez nadaljnjega zaključiti, da so to že rezultati reformiranega pouka, seveda pa je potrebno biti pri delanju kakršnih koli zaključkov na osnovi zgolj številčnih podatkov previden, ker je treba ocenjevati delo osnovne šole — tako kot vsake druge šole — le v sklopu našega celotnega vzgojnoizobraževalnega sistema.

Zamisliti se moramo npr. nad številkami letošnjih absolventov šol druge stopnje. Gimnazijo je uspešno končalo 1585 učencev, tehnične in njim ustrezne strokovne šole 2100, vajenske šole 4961, industrijske šole 1200, šole za vzgojo učiteljskega kadra 624, šole za drug strokovni kader 470 in druge šole s praktičnim poukom 236 učencev — v celoti je letos končalo šole druge stopnje 11.376 absolventov, medtem ko jih je bilo lani 12.682. Tudi po številu vpisa v letu 1959 smo letos pričakovali več absolventov šol druge stopnje. Vprašujemo se, ali je vzrok letošnjemu padcu strožje ocenjevanje v teh šolah? Mogoče zvišana vzdrževalnina v dijaških domovih? Ali pa še kaj drugega?

Pri pokazanih uspehih reformirane osnovne šole moramo nedvomno ugotavljati, da si je učiteljstvo v zadnjih letih na splošno močno prizadevalo izpolniti reformne zahteve. Sistematično proučevanje ustreznosti novih učnih načrtov, dajanje pripomb in predlogov k učnemu načrtu in predmetniku za vse razrede osnovne šole, uvajanje testov in drugih oblik za preverjanje znanja — vse to je močno zaposlilo učiteljstvo in mu dajalo novega poleta. Pri vsem tem nikakor ni površna trditev, da se med našim učiteljstvom vedno bolj utrjujejo napredne zahteve reformirane vzgoje, da si je vedno več prosvetnih delavcev na jasnem o osnovnem konceptu reformiranih načel — o tem, da moramo naše šolstvo v celoti iztrgati iz okov preveč ustaljenih, preveč tradicionalnih, ukalupljenih oblik, ki izvirajo iz povsem drugačnih življenjskih prilik, kot pa jih živimo mi danes. Zahteve so prodrle v širino. (In nemalo je k temu pripomogel tudi proces osamosvajanja vzgojnoizobraževalnih ustanov.)

Nadaljnji uspešni razvoj dela vzgojnoizobraževalnih ustanov pa postavlja spet nove zahteve. V prvi vrsti je tu potreba po poglobljenem strokovnem znanju — novi metodični prijemi so za sodoben pouk neobhodno potrebni, toda velika večina naših prosvetnih delavcev ni imela priložnosti, da bi se kdaj seznanila z njimi: to so laboratorijske vaje, praktikumi, seminarske oblike dela in druge metode, ki vzpodbujajo večjo aktivnost in samostojnost učencev... Učitelji sami teh metod v celoti ne obvladajo. Razen tega pa tak način dela zahteva posebno opremo in učila in delo v manjših skupinah, za kar je potrebno več učnega kadra, večja finančna sredstva itd.

Povsem na jasnem si moramo biti, da nova načela življnjske šole (ki sicer zmagujejo povsod po svetu) ne morejo dati takoj kakšnih posebnih rezultatov, posebno še, ker se v nasprotju z omenjenimi zahtevami sodobnega pouka morajo marsikje naši učitelji boriti še za osnovne učne pripomočke, kot so na priliko dobri ali kakršni koli učbeniki, s težavami druge ali celo tretje izmene in podobno. Proces šolske reforme je dolgotrajne narave — to je bilo poudarjeno v samih začetnih dokumentih reformnega procesa; je le del obsežnih sprememb celotnega našega življenja, ki v svoji osnovi stremi k jasnejšim, čistejšim oblikam, k smotrnosti in stalnosti. Preobrazba vsega našega življenja terja velikih naporov in žrtev na vseh področjih — v tesni povezavi družbenih dejavnosti z gospodarskim, političnim, kulturnim napredkom. Šolstvo je le eden izmed členov te verige. Z vztrajnostjo in skupnimi napori se bomo počasi le približali postavljenim smotrom.

VZGOJNO DELO ORGANIZIRATI NA NAČELU SAMOUPRAVE UČENCEV

S plenarnega zasedanja Centralnega komiteja Ljudske mladine Slovenije

Na V. plenumu centralnega komiteja Zveze mladine Slovenije, ki je bil pred kratkim v Domu sindikatov v Ljubljani, so med drugim razpravljali o sodelovanju mladine pri izpopolnjevanju vzgojno-izobraževalnega dela. Plenuma, ki je bil pod predsedstvom Toneta Florjančiča, se je udeležil tudi podpredsednik GO SZDL Slovenije Franc Kimovec-Žiga.

Član predsedstva CK ZMS Emil Rojc je dejal, ko je govoril o problemih sodelovanja mladine pri izpopolnjevanju vzgojno-izobraževalnega dela, da je treba nasloniti metode vzgoje na odnose v družbi in položaj v njih.

Šole in ostale vzgojno-izobraževalne ustanove morajo organizirati svoje vzgojno delo na načelu samouprave učencev, kajti to terja od njih izhodišče vzgojnega dela. Učenci se najbolj naravno in najhitreje vživljajo v vlogo samoupravljanja tako, da se v okviru razrednih, šolskih in domskih skupnosti postopoma vključujejo v našo družbeno stvarnost. Pomen takšnega vključevanja je prav gotovo velik za razvoj osebnosti mladega človeka, saj le-ta aktivno posega v reševanje določenih vprašanj kot npr. izboljšanje pouka, utrjevanje zavestne discipline, poznavanje nalog šole, povečanje učnega uspeha in podobno. Seveda pa je prav zato potrebna predvsem pomoč občinskih komitejev, da se bodo oblike samoupravljanja razvile še bolj.

Ko so na tem plenarnem zasedanju govorili o idejnem oblikovanju mlade generacije, so opozorili, da je idejna vzgoja odmaknjena od splošne vzgoje, oziroma da se dostikrat ločuje ideološka vzgoja od učnega procesa. Ta moment pogosto ocenjujejo kot manjvredno stran pouka ter ga omalovažujejo, vrzel pa skušajo odpraviti z raznimi posebnimi oblikami idejno-vzgojnega dela mladine na šolah.

Že nekaj časa uvajajo mladinske ure, šole za življenje ipd., ki temelje le na interesu posameznikov, zato se zdi, da ta problem ni urejen, ker takšne vzgoje niso deležni vsi dijaki, učenci in študenti.

Na plenumu CK ZMS so razpravljali tudi o nekaterih perečih vprašanjih, ki so posebno očitna pri določenem delu mestne mladine, ki čuti mnogo manj odgovornosti do življenja. Ugotovitve konferenc aktivov zveze mladine so v zadnjem času med drugim pokazale, da določen del mladine sorazmerno površno pozna naše notranje družbene probleme, značilno zanjo pa je tudi zanikanje nekaterih občečloveških moralnih norm ter družbena in politična pasivnost.

Že uvodno poročilo, pa tudi razprava je pokazala, da predstavlja pedagoški kader precejšen problem — posebno na strokovnih šolah, kjer je še vse premalo rednih učiteljev, preveč pa honorarnih.

Na tem plenumu so razpravljali še o povezovanju izobraževalnega sistema z delovno oziroma proizvodno prakso, o položaju učencev v gospodarstvu ter o vprašanjih tiste mladine, ki ostaja po osemletnem šolanju doma na vasi.

M. K.

SLOVENSKA KNJIGA PREDRAGA, SKRBI ZA JEZIK PREMALO

Ob plenumu slovenskih književnikov v Mariboru

Menim, da je bil plenum slovenskih književnikov v Mariboru (19. oktobra) eden naših najpomembnejših kulturnih dogodkov v zadnjem času posebno zato, ker je pogumno in kritično spregovoril o nekaterih perečih vprašanjih v odnosu socialistična družba — knjiga in slovenski jezik.

Že v uvodnih besedah Toneta Seliškarja, ki je predsedoval plenumu, smo čutili pomembnost tega vprašanja. Zdaj ugotavljamo, da se slovenski jezik brez potrebe pači, da je odnos do njega malomaren ter da slovenska knjiga nima tistega mesta v našem življenju, ki ji po pravici pripada.

Dr. Bratko Kreft je v svojem skrbnem in temeljitem predavanju govoril o razvoju našega jezika. Opozoril je, da so mu jezikoslovci, posebno pa nekateri naši pisatelji in pesniki (Prešeren, Cankar in Župančič) priborili svetovno raven. Ko je govoril o vprašanju odnosa socialistične družbe do materinščine, je dr. B. Kreft poudaril, da mora biti tak odnos globoko etičen. Dejal je, da posvečajo današnji jezikoslovci vse premalo pozornosti vprašanju stila. Dr. B. Kreft je omenil tudi ponovni germanski vpliv v obmejnih predelih naše republike in dejal, da sicer pozdravljamo tople odnose z našimi severnimi sosedi, vendar to ne sme biti v škodo naši nacionalni kulturi.

Ko je govoril o tem, kako nekateri menijo, da otroku v osnovni šoli ni potreben pouk slovnice, ker se je bodo naučili v kasnejšem življenju (mimogrede), je dr. B. Kreft dejal, da je to nemogoče. Situacijo v jezikovnem vprašanju je še bolj zapletel Pravopis 1962, čepray mu ne moremo odrekati določenih kvalitetnih novosti in napredka. Kljub temu pa je dejstvo, da so se preprosti ljudje (posebno iz obmejnih krajev) zmedli, saj jim je forsiranje gorenjskega dialekta (bravec) tuje. Vsako novost moramo v prihodnje skrbno pretehtati, saj ne pomeni, da je vse, kar je na jezikovnem področju novega, tudi dobro.

Janez Gradišnik je govoril o položaju slovenske knjige. Opozoril je, da založniki in prodajalci ne skrbe dovolj za njeno popularnost, poudaril pa je, da so knjige predrage. Poseben odnos bi morali imeti do domače knjige, saj se dostikrat primeri, da npr. v knjigarnah nimajo stalno na zalogi Prešernovih poezij, pa Cankarjevega Hlapca Jerneja, Jurčičevega Desetega brata in še mnogo drugih. Založbe sicer morda imajo takšne in podobne knjige, knjigarne pa jih ne naročajo.

Ko je prof. Jaro Dolar govoril o kulturni podobi Maribora, je med drugim poudaril, da je kulturna dejavnost dobila po vojni novo materialno podlago, vendar pa se ni dovolj razvila in ni našla odmeva med delavstvom.

Božidar Borko je poročal o organizacijskih vprašanjih društva slovenskih književnikov, ki ima 135 članov, med njimi precej mlajših.

V živahni razpravi so na plenumu največ razpravljali o novem pravopisu. Josip Vidmar je predlagal, naj bi književniki do nadaljnjega pisali po Ramovš-Župančičevem pravopisu (glede pisave bravec — bralec), kar so udeleženci plenuma tudi sprejeli. V razpravi so sodelovali še: dr. Bratko Kreft, Miloš Mikeln, Jaro Dolar, Josip Vidmar idr. Govorili so o mnogih kulturnih vprašanjih in sprejeli tudi določene sklepe.

Tričlanska delegacija slovenskih književnikov pod vodstvom gosta iz Londona prof. J. Lavrina je med plenumom obiskala tudi prof. dr. Mirka Rupla v mariborski bolnišnici, ki je kmalu nato umrl.

Po končanem plenumu so se slovenski književniki udeležili slavja ob odkritju spomenika dr. Franu Miklošiču v Ljutomeru.

Tone Partljič

»Toliko zapišem, da bi rajši umrl sredi domače doline, bodisi od gladu, nego na zlatem prestolu nemškega cesarja, kjer bi imel vsega na kupe.« — Te besede smo prebrali na spominskem kamnu na Tavčarjevem grobu v Poljanski dolini. Tavčarjeva Poljanska dolina s Soro in gozdovi smrek in bukev je žarela v jesenskem soncu. Hiša na Visokem pa je bila žalostno zapuščena: videli smo razbita in polomljena okna, prazne prašne sobane, trohneča stopnišča. Mar spomin na avtorja Visoške kronike in Cvetja v jeseni res ne zasluži boljše usode?

M. Cedilnik

Imenovani novi »pedagoški svetniki«

V ponedeljek, 4. novembra so na sekretariatu za šolstvo SRS podelili naziv »pedagoški svetnik« osmim pedagoškim delavcem, ki so izpolnili pogoje zanj. To so:

Kristina Šepec, upraviteljica osnovne šole v Ptuju;

Marta Schmidt-Pavlin, strokovna učiteljica na srednji vzgojiteljski šoli v Ljubljani;

Slavko Sašek, upravitelj osnovne šole Frana Levstika v Ljubljani;

Albin Horvat, učitelj glasbe na osnovni šoli Ivana Cankarja v Mariboru;

Dušan Kompare, prosvetni svetovalec na zavodu za napredek šostva SRS;

Karel Doberšek, učitelj v pokoju, Prevalje;

Stane Kuštrin, vodja družbenih služb na oddelku za analitične in organizacijske zadeve okrajne skupščine v Mariboru;

Karel Kos, svetnik v zveznem sekretariatu za prosveto in kulturo.

Zakaj ekonomske šole ne sledijo razvoju

V vrsti javnih razprav o tezah za reformo tehniških in njim ustreznih strokovnih šol je bilo 30. oktobra tudi posvetovanje predstavnikov ekonomskih šol SRS. Čeprav je bil razgovor dokaj živahen in so udeleženci obravnavali nekatera bistvena vprašanja dela teh šol, bi gotovo bil namen javne razprave o ekonomskih šolah bolje dosežen, ko bi bili prisotni tudi predstavniki tistih delovnih organizacij, ki zaposlujejo absolvente teh šol. Tako pa je prišlo znova do ugotovitev, da ne morejo najti skupnega sodelovanja in da gredo vsak po svojem tiru: na eni strani ekonomske šole s svojim nekoliko zastarelim načinom dela, na drugi pa gospodarstvo z dokaj ostro kritiko sedanjega sistema izobraževanja na ekonomskih šolah ter zahtevo po boljšem strokovnem kadru, ki bi ustrezal njegovemu naglemu razvoju v zadnjih letih.

V Sloveniji smo imeli konec lanskega šolskega leta 12 rednih ekonomskih šol s 37 oddelki za odrasle; rednih učencev je bilo 4.091, slušateljev v oddelkih za odrasle pa 2.185. Po kapacitetah in razčlenjenosti šolske mreže so ekonomske šole zelo možna skupina strokovnih šol, po številu oddelkov za odrasle celo presegajo tehniške šole. Absolventi ekonomskih šol se zaposlujejo v vseh vrstah gospodarskih organizacij — opravljajo knjigovodsko finančne, komercialne in administrativne posle. V ekonomskih šolah, zlasti v oddelkih za odrasle, so dobili ustrezno izobrazbo tudi mnogi vodilni uslužbenci podjetij. Glede na perspektivno razširitev naših gospodarskih kapacitet in glede na perečo zahtevo po poglobljenem ekonomskem znanju, ki je potrebno v zvezi s poglabljanjem družbenega in delavskega samoupravljanja, je tolikšna razširitev omrežja ekonomskih šol gotovo upravičena.

Vsekakor drži ugotovitev, da so ostali principi in norme v šolah za izobraževanje naših tehniških kadrov doslej izredno negibni, medtem ko prehaja gospodarstvo k popolnoma novim industrijskim postopkom. Že bežen pregled delovnih mest, kjer se zaposluje tehniški kader neposredno v proizvodnji, v konstrukciji, v pripravi proizvodnje, v laboratorijih, na tehniškogospodarskem in drugih sektorjih, nam pokaže, da brez tega znanja tehnik in njemu ustrezni strokovni kader ne more opravljati svojega dela. Ustanovitelji sedanjih tehniških in njim ustreznih strokovnih šol za gospodarstvo in družbene službe so dali dokajšen poudarek teoretičnemu pouku; zdaj pa moramo na osnovi dosedanjih izkušenj ugotavljati, da je prav tako kot obratno škodljivo tudi širjenje teoretičnega pouka na škodo praktičnega dela. Tehniški in njemu ustrezni strokovni kader namreč ni uporaben, če se hkrati s teoretičnim izobraževanjem ne seznanja tudi s praktičnim delom, proizvodnim procesom in stvarnimi problemi delovnih mest.

Današnji absolventi ekonomskih šol pa kažejo poleg pomanjkljivega strokovnega znanja (kot je nesolidno znanje iz gospodarskega računstva in zlasti iz gospodarskega poslovanja) tudi pomanjkljivo splošno izobrazbo: nezadostno obvladanje materinščine, neznanje tujih jezikov (tudi srbohrvaščine!) ipd. Splošna izobrazba je strokovnim kadrom potrebna zato, da postanejo vsestransko razvite osebnosti, da bodo pravilno cenili ne le tehniške dosežke in znanstveni napredek, temveč tudi kulturne vrednote.

Vrsti očitkov s strani delovnih organizacij stojijo torej nasproti naše ekonomske šole s svojimi (nemajhnimi) težavami: tu je še vedno neurejeno financiranje njihovega delovanja in pomanjkanje sredstev, da bi si lahko omislile modernejši pouk (s pomočjo sodobnih strojev itd.); nagrajevanje predavateljev na ekonomskih šolah je takšno, da uhajajo v gospodarstvo in druge službe; vprašanje delovne prakse učencev ekonomskih šol je neurejeno in s strani delovnih organizacij nikakor ne uživa tiste podpore, ki bi jo moralo. Itd.

Skratka: javna razprava o ekonomskih šolah je pokazala na vrsto odprtih vprašanj, ki jih bo treba s skupnimi močmi vseh prizadetih čimprej rešiti, da bodo te šole lahko opravičile svoj obstoj.

dh

15. novembra plenum republiškega odbora sindikata delavcev družbenih dejavnosti

Prihodnji plenum republiškega odbora sindikata delavcev družbenih dejavnosti bo v petek, 15. novembra. Plenum bo v glavnem posvečen vprašanjem izdelave statutov v delovnih organizacijah družbenih služb.

V kratkem bo republiški odbor organiziral tudi posvetovanje predstavnikov šolstva, da bi razčistili nekatera vprašanja v zvezi s pripravljanjem statutov.

PONOVNO OBVEŠČAMO PROSVETNE DELAVCE, DA JE BIVŠI INTERNAT PROSVETNIH DELAVCEV V LJUBLJANI, POLJANSKA 28, LIKVIDIRAN IN DA NE SPREJEMA VEČ GOSTOV!

O komunalnem pouku, sprejemnih izpitih in...

Verjetno se bo komu zdelo, da te stvari, namreč komunalni pouk ter sprejemni izpiti, niso v neki neposredni logični zvezi. Takšno mnenje v celoti prav gotovo ne bo držalo, kajti videli bomo, da je en problem v tesni povezavi z drugim, da ta drugi odpira tretjega in tako naprej. Prav zato, ker ti problemi so v medsebojni povezavi, ne bo napak, če si njihovo medsebojno odvisnost ter posledice te odvisnosti ogledamo nekoliko bolj podrobno.

Poznano nam je, da je bil pred leti uveden v naše osnovne šole predmet komunalnega pouka. Namen tega je bil, da bi učence osnovnih šol še posebej seznanili s problemi domačega kraja, s starejšo zgodovino in še posebno z razvojem narodnoosvobodilnega gibanja, z geografskimi posebnostmi, sodobnim gospodarstvom, kulturno-prosvetno dejavnostjo in podobno. Namen sam je bil prav gotovo povsem pozitivno zamišljen, saj bo nekdo, otrok pa predvsem lahko spoznaval, pravilneje dojemal ter razumel posamezne pojave, če bo spoznal širše pojme na podlagi že nekih poznanih, pa čeprav nekoliko bolj ozkih in specifično pobarvanih dejstev. Dogajalo se je seveda pri tem, da je bil velik del stvari, ki naj bi jo obravnavali pri komunalnem pouku, predelan že pri drugih predmetih: geografiji, zgodovini, slovenščini, družbeno-moralni vzgoji. Da se je to tako dogajalo, je več kot razumljivo, saj je učitelju na primer vsekakor najlaže razložiti določene pojme na konkretnih, sebi in učencem najbližjih domačih primerih, na drugi strani pa je tudi vsakdo toliko lokalni patriot, da bo v sklopu ostalega posvetil svojemu kraju in neposredni okolici nekoliko več pozornosti. Vse to je brez dvoma več kot opravičljivo in se dogaja povsod ter se bo tudi dogajalo, samo če bodo za to možnosti.

Za komunalno vzgojo so posamezne šole izdelale celoletni program ter ga tudi redno izvajale. Teh šol namreč ni motilo dejstvo, da učenci poslušajo določene stvari morda dvakrat ali celo trikrat; nič ne de, jim bo toliko bolj jasno. Na drugi strani pa je bil to predpis, katerega so šole pri izvajanju svojega delovnega načrta morale izvajati. Na večjih šolah so za ta predmet postavili ponekod posebno učno moč, drugod pa ga je poučeval navadno zgodovinar ali geograf. (Ko je bil pozneje ponekod ta predmet ukinjen, je postalo vprašanje: kam s samostojno učno močjo za ta predmet?) Druge šole pa so samostojno ali pa po navodilih njim nadrejenih organov sam pouk komunalne vzgoje ukinile, za to predvideni dve tedenski uri pa dale na razpolago drugim predmetom.

Večina šol je ti dve uri porabila ali za matematiko ali za tuj jezik ali pa za slovenski jezik, odvisno od tega, kje se jim je to zdelo najbolj potrebno in kje so imeli tudi za to primerne moči. Prav gotovo je, da so ti trije predmeti za poznejše življenje, predvsem pa za poznejši študij, ključni predmeti in bi zato šole ti dve prosti uri na podoben način težko bolj pametno razdelile. Učenci so lahko tako iz teh predmetov dobili širše in tudi globlje, bolj trdno znanje, ki jim je na šolah druge stopnje neobhodno potrebno. Učenci iz takšnih šol so se pri sprejemnih izpitih na raznih šolah druge stopnje — predvsem strokovnih šolah — lahko bolje uveljavili in imeli več možnosti, da bodo sprejeti, saj so imeli skozi celo leto, morda tudi dve, uro ali dve nekega predmeta več kot tisti učenci, ki so imeli dve leti redni pouk komunalne vzgoje, predmet, ki je bolj ali manj specifičen za vsako šolo posebej. Razumljivo je tako, da so imeli učenci določenih šol, navadno pa iz cele komune ali celo dveh, ker je bilo vprašanje komunalnega pouka urejeno za eno ali več komun enako, zlasti pri sprejemnih izpitih na razne strokovne šole več upanja in izgledov za sprejem kot drugi. Na raznih splošnoizobraževalnih šolah druge stopnje pa se vidi posledica takšnega nesorazmerja ur v določenem predmetu v tem, da pridejo posamezni učenci, ki so predelali znatno manj snovi kot drugi. Vprašamo se lahko, ali je to pravilno ali ne? Menim, da ni, ker smo enim dali več možnosti kot drugim, čeprav bi morali tretirati vse enako in jih izbirati le po njihovih sposobnostih.

Zgodilo se je, da so bili posamezni učenci z neke šole na določeni strokovni šoli skoraj vsi sprejeti, z druge šole pa zelo redki. Ugotovili smo, da je bilo sprejeto večje število učencev prav s tiste šole, ki je imela na primer uro ali več ma matike in podobno. Nočem in e morem namreč trditi, da je to v celoti odvisno samo od različnega števila ur določenega predmeta, morem pa z gotovostjo trditi, da na primer ena ura matematike več skozi vse leto ali celo dve leti lahko pomeni zelo veliko in da se mora znanje določenega predmeta, v tem primeru matematike, bistveno razlikovati.

Če sedaj upoštevamo, da so strokovne šole finansirane iz okrajnega oziroma medobčinskega sklada za strokovno šolstvo, v katerega prispevajo sredstva vse občine, in če smo prej ugotovili, da so bili zaradi objektivnih — gledano s stališča posameznih šol pa subjektivnih — pogojev učenci posameznih šol v neenakem položaju glede sprejema na strokovne šole, potem lahko ugotovimo, da v tem primeru nekaj ne more biti v redu. V redu ni namreč to, ker smo umetno napravili razlike med otroki in ker skupnih sredstev nekega sklada sedaj ne morejo trošiti tudi tisti otroci, za katere so posamezne občine sredstva namenile.

Gledano na gornji primer bi morda ne bilo napak, če bi vprašanju formiranja in koristenja medobčinskih družbenih skladov za strokovno šolstvo posvetili več pozornosti. Naj to mnenje podkrepim s konkretnim primerom: neka komuna prispeva v ta sklad skoraj 50 milijonov dinarjev. Če bi sofinansirala proporcionalno glede na število učencev iz svoje komune tiste šole, katere le-ti obiskujejo, bi morda rabila za to v najslabšem primeru 20 milijonov dinarjev. Razlika je več kot očitna. Še bolj zanimivo pa je to, da nekateri družbeni skladi za strokovno šolstvo ekonomskih in še nekaterih podobnih šol sploh ne smatrajo za strokovne šole, temveč morajo te šole posamezne občine še posebej sofinansirati. Ekonomska šola splošnoizobraževalna prav gotovo ni, če ni strokovna, potem je res vprašanje, kakšna naj bi bila.

Menim, da bo treba kljub širokim pristojnostim posameznih šol v pogledu samouprave ter tudi strokovnega dela brezpogojno upoštevati to, da bodo ljudje, ki iz teh šol prihajajo, imeli enake možnosti za nadaljnji študij na katerikoli šoli. Kjer bi šla samouprava posameznih šol tako daleč, da bi nastopale bistvene razlike v izobrazbi absolventov teh šol, bo to prav gotovo družbena napaka in bi bilo to v interesu družbe neutemeljeno. Kar pa zadeva finansiranje tistih šol, ki vključujejo učence različnih komun, bo potrebno najti takšen sistem, da bo vsaka komuna prispevala res svoj ustrezni delež. *V. P.*

DR. MIRKO RUPEL

Ni težko najti tople besede ob smrti dr. Mirka Rupla. Težko pa je spregovoriti pravo besedo spričo velikega in mnogovrstnega dela, ki ga je opravil pokojnik; preblizu smo nenadni smrti, da bi mogli na mah zaobjeti bogato zapuščino. Kakor da bi se šele zdaj ovedli, koliko je ustvaril, kako neutrudno je množil domačo znanstveno besedo.

Dr. Mirko Rupel se je rodil v Trstu 28. avgusta 1901. Po prvi svetovni vojni, ko je Italija zasedla tudi Trst, se je s starši preselil v Ljubljano. Novoustanovljena slovenska univerza je odprla vrata mladini, Mirko Rupel je vpisal slavistiko in romanistiko. Romanistiko bolj po sili tedanjih učnih načrtov, vendar mu je znanje jezikov kasneje koristilo pri strokovnem delu. Po svoji notranji usmerjenosti pa se je predal slavistiki. Predavanja dr. Prijatelja in dr. Kidriča so ga pritegnila na slovstveno področje, predavanja dr. Ramovša v jezikoslovje. Obojno smer slavistične vede je pokojnik gojil vse življenje. Že tedaj pa je kazal posebno zanimanje za starejše slovensko slovstvo.

Ko je leta 1923 opravil doktorat, je šel za krajši čas na strokovno izpopolnjevanje v Pariz. Kot profesor je služboval na trgovski akademiji v Ljubljani, zatem pa na klasični gimnaziji. Vseh dvajset let in več pa se ni posvečal le pedagogiki, pisal je šolske knjige, sodeloval pri sestavljanju slovnic, še posebej ga je zaposlilo proučevanje starejših literarnih tekstov od protestantizma do protireformacije in baroka.

Ravnatelj Narodne in univerzitetne knjižnice je postal, ko je nasledil upokojenega dr. J. Šlebingerja. Po vojni je dvignil Narodno in univerzitetno knjižnico iz provincialne ozkosti v funkcionalno ustanovo sodobnega tipa, vzpostavil je mednarodne stike, uvedel nove oddelke. Zavedajoč se, kolikšnega pomena je taka ustanova za znanost, umetnost in za praktične potrebe, je dal Narodni in univerzitetni knjižnici mednarodno raven.

S področja literarne zgodovine nam je v spominu vrsta knjižnih del dr. Rupla, če si prikličemo v spomin samo tovrstne publikacije. »Slovenski protestantski pisci« prinašajo poleg izbranih tekstov temeljito študijo o dobi reformacije. Slovenska priredba »Valvasorjevega berila« je popularizirala »Slavo vojvodine Kranjske«. Na baročna besedila v slovenski književnosti je opozoril dr. Mirko Rupel z izborom iz Janeza Svetokriškega. Po vojni je objavil »Nove najdbe naših protestantik

XVI. stoletja«, s čimer je bistveno dopolnil podobo reformacijske književnosti z novimi najdbami in ugotovitvami. Sintezo njegovega raziskovanja starejše slovenske književnosti predstavljajo poglavja v I. delu »Zgodovine slovenskega slovstva« (SM). Dolgoletno raziskovanje o življenju in delu Primoža Trubarja je obrodilo sad v monografiji o začetniku slovenske književnosti, ki je izšla poprej v srbohrvaščini, zatem, dopolnjena, v slovenščini.

Na jezikovnem področju moramo navesti njegov delež pri predvojni slovnici ter pri obeh povojnih slovnicah. Posebno mesto gre prvemu — in edinemu — slovenskemu Pravorečju. Sodeloval je pri obeh povojnih izdajah Slovenskega pravopisa. Širok krog ljubiteljev lepe domače besede pa se ga bo toplo in trajno spominjal po jezikovnih pogovorih, ki jih je vodil dolga leta pri RTV Ljubljana.

Sredi dela je omahnil. Ne da bi utegnil dokončati mnogostransko delo. Pripravljal je izdajo Trubarjevih pisem s komentarjem, toda roka se je zaustavila; zamisel je ostala nedokončana.

Bogata zapuščina bo pomnik o zaslužnem delu in vzglednem raziskovanju dr. Mirka Rupla.

TRGOVSKO PODJETJE
„Veletekstil"
Svila
poslovalnica Kresija
LJUBLJANA,
ima bogato izbiro manufakturnega blaga in renomiranih domačih tekstilnih tovarn in iz uvoza.

Pomoč učiteljskih zborov samoupravnim organom učencev

Samouprava učencev se je uveljavila z razvojem družbenega upravljanja v šolstvu in je postala zavesten činitelj šole v socialistični skupnosti. Pedagoški zbori so največkrat kmalu spoznali, kolikšne vrednosti je sodelovanje učencev pri organiziranju notranjega življenja šole, in so zato krepko podprli aktivnost pionirjev na vseh področjih, kjer lahko razvijajo svojo samoupravo. Skozi šolska poslopja je zavel nov val življenja, ki je šolo neverjetno zbližal z okolico. Učence nam je pokazal v toliko novih situacijah, da smo se kot pedagogi le čudili, ali so to res tisti otroci, ki smo jih nekoč tako enostransko ocenjevali le kot dobre ali slabe dijake, več o njih in njihovih sposobnostih pa nismo vedeli.

Svobodne aktivnosti učencev in njihovo agilnejše udejstvovanje v dijaških organizacijah je vneslo v našo šolo tako živahnost, vsestransko razgibanost, prizadevnost in navdušenje za najrazličnejša področja, da predstavlja vse to za učenca tudi dokaj obsežno dodatno obremenitev. Zato nas ne preseneča, če so posamezni vzgojitelji zaskrbljeni za zbranost pri pouku, za redno opravljanje osnovnih učenčevih dolžnosti, za učenje, in bi radi mladino vsaj deloma odtegnili tej tako nemirni dejavnosti.

Res, v šolah ni več nekdanjega »miru«, ni pa tudi več pasivnosti in neživljenjskosti, ki sta ga spremljali. Zato nam za takim mirom ni žal. S tem pa ni rečeno, da odpiramo vrata neredu ali celo kaosu, ki bi utegnil zmanjšati vzgojno in izobraževalno učinkovitost šole. Če organiziramo izvenšolsko dejavnost v primernem obsegu, glede na prilike, zmožnosti in sposobnosti, če bomo iz širokega področja izbrali to, kar je najboljše, za nas najbolj primerno in potrebno, če bomo vedno izhajali iz pedagoškodidaktičnih principov in če bodo samoupravna področja del dobro premišljenega in smotrno zgrajenega notranjega življenja in dela šole, bodo svobodne aktivnosti z otroško samoupravo ena bistvenih pridobitev. Da bo tako, pa morajo skrbeti starešinski sveti, šolski odbori, družbene organizacije in predvsem učiteljski zbori.

Pedagogi moramo posebno stremeti za tem, da bo vse delo organizirano na pedagoških osnovah in da bo prispevalo k doseganju vzgojnih in izobraževalnih nalog šole. Upoštevati moramo, da se učenec vedno bolj uveljavlja kot aktivni činitelj v vzgojnem in učnem procesu ter da je samouprava ena organizacijskih oblik, ki mu omogoča tako dejavnost na različnih področjih šolskega življenja.

Pionirji, naj bodo še tako prizadevni in naj zasedajo v samoupravnih organih vodilna mesta, so le otroci na določeni razvojni stopnji. Zato moramo vzgojitelji skrbeti, da bodo pionirji razvijali na samoupravnih področjih vse pozitivne vrednote in da bodo spoznali moč kolektiva in vrednost kolektivnega prizadevanja. To pa moremo doseči le tam, kjer pri tej dejavnosti ni več odnosa učenec — učitelj, ampak namesto tega nastopa skupna akcija, pomoč starejšega in bolj izkušenega mlajšemu, kjer spoštujemo svobodno izmenjavo mnej in delamo v duhu medsebojnega razumevanja. Zato bomo gledali tudi pionirja upravljavca kot aktivnega sodelavca in pomočnika v vzgojno učnem procesu.

Vzgojitelji radi delamo dve skrajnostni napaki: pionirje pustimo pri samoupravljanju popolnoma same, bodisi da ne želimo kršiti njihove samostojnosti, ali pa nam je njihova aktivnost celo manj všeč, in drugo, vse samoupravne pravice učencev jemljemo v svoje roke in tako zatiramo njihovo iniciativnost. Če bomo sposobni bolj upoštevati interese in potrebe sodobnega mladega človeka, kar je danes z vzgojnega stališča več kot aktualno, in če se bomo zavedali, da je družba s pionirskim samoupravljanjem postavila tudi pred pedagoge nove in odgovorne naloge, bomo brez težav našli pravo pot in smer.

Učiteljski zbor strokovno pedagoško usmerja vse oblike dela v notranjem življenju šole in skrbi, da je tudi samoupravna aktivnost učencev vsklajena z drugimi oblikami šolske dejavnosti. Pedagogi skrbijo, da so vse oblike pedagoške dejavnosti v pravilnem razmerju in da druga drugo dopolnjujejo. Z vzgojne strani stalno spremljajo učinke teh dejavnosti, raziskujejo način dela, ga po potrebi spreminjajo in prilagajajo ter iščejo nove metode.

Njihova dolžnost je tudi, da svetujejo posameznim učencem, naj se vključijo v tiste dejavnosti, ki bodo največ prispevale k njihovemu razvoju, pa tudi da omejujejo krog aktivnosti pri tistih učencih, ki bi šli radi preširoko in kjer njihove sposobnosti zaostajajo za zmogljivostmi. S svojimi izkušnjami, s poznavanjem razmer in prilik v komuni pomagajo pedagogi pri organiziranju samouprave in se kot enakopravni člani vključujejo v vodstva, odbore in komisije samoupravnih organov. Po potrebi in sposobnosti sodelujejo tudi kot instruktorji; take imajo pionirji posebno radi in zato je njihovo vzgojno delo toliko uspešnejše.

Notranje življenje šole in aktivnosti na vseh področjih otroške samouprave morajo biti zajete v delovni načrt šole. Tu je naloga pedagogov, da sistematično razporedijo problematiko in pri tem zavestno zasledujejo cilje šole. Tako bo odpadlo kampanjsko delo, vse aktivnosti pa bodo potekale po vnaprej določenem urniku.

Samouprava učencev je obogatila šolsko življenje, učencem je omogočila, da pridobivajo nove sposobnosti in razvijajo svoj moralni lik, s svojo aktivnostjo pa pomagajo usmerjati tudi vpliv okolja. Pedagogi vidimo v otroški samoupravi nov vzgojni činitelj: eno pomembnih posebnosti našega reformnega procesa, ki bogati šolsko delo in izredno prispeva k razvoju mlade osebnosti.

Velimir Batič

Upravljanje v vzgojnoizobraževalnih delovnih organizacijah

V zadnji, to je 17. številki »Prosvetnega delavca« smo lahko z zadovoljstvom pozdravili članek tov. Lada Zakoška »Pomen in vsebina statuta v vzgojno-izobraževalnih delovnih organizacijah«. V članku bodo delovni kolektivi naših šol in drugih vzgojno-izobraževalnih ustanov našli mnogo dragocenih misli in napotkov pri pripravljanju statutov. Žal pa članek vnese lahko tudi nepotrebno zmedo pri enem izmed najvažnejših vprašanj ob urejanju naše notranje samoupravne zakonodaje, to je pri vprašanju upravljanja, oziroma pri organih upravljanja. Verjetno je tov. Zakošek pri obravnavanju tega problema izhajal iz predosnutka ustave SRS ali pa morda iz osnutka kakega občinskega statuta, kjer ta vprašanja mnogokrat še niso točneje razčiščena in opredeljena. Vendar naš izredno dinamični družbeni razvoj na osnovi poglabljanja družbenega samoupravljanja kot ene najvažnejših značilnosti naše družbene ureditve in končno tudi dovolj precizna določila tako zvezne, kakor naše republiške ustave omogočajo in zahtevajo drugačno opredelitev organizacije upravljanja tudi za področje družbenih služb, ker bi drugače prišli v očitno nasprotje z osnovnimi pravicami in dolžnostmi delovnih ljudi pri samoupravljanju v delovni organizaciji. Pri tem bi opozoril predvsem na dvoje postavk v članku tov. Zakoška, prvič, da *imenuje dosedanji šolski odbor, to je družbeni organ upravljanja z imenom svet kolektiva* in drugič, da je *upravni odbor, ki ga voli in razrešuje kolektiv, izvršni organ takega sveta kolektiva,* kakor ga omenjamo v prvem delu tega stavka (podčrtal S. D.).

Res je, da smo pri formiranju organov upravljanja v naših delovnih organizacijah dostikrat v zadregi za najbolj ustrezne nazive, vendar tudi v taki situaciji ne moremo dosedanjega šolskega odbora, ki nam bo kot družbeni organ upravljanja tudi v bodoče potreben, označiti kot svet delovnega kolektiva, saj to do sedaj ni bil, v bodoče pa je lahko še manj, tako po načinu sestave, kakor tudi po družbenem značaju funkcije. Analogija z obliko in vsebino organov upravljanja v gospodarskih organizacijah namreč za naše, to je šolske in vzgojno-izobraževalne delovne organizacije odpove. Zato tudi ustava SFRJ ne vztraja za organe upravljanja v delovnih organizacijah pri ustaljeni šabloni iz gospodarstva: delavski svet, upravni odbor, direktor, temveč v 90. členu pravi: »Uresničujoč v delovni organizaciji samoupravljanje, poverjajo delovni ljudje v skladu z ustavo, zakonom in statutom določene funkcije: delavskemu svetu, upravnemu odboru in direktorju, *oziroma drugim ustreznim organom upravljanja*« (podčrtal S. D.). Zato najbrže ne bo najbolje, da slepo posnemamo organizacijo upravljanja in samoupravljanja iz gospodarstva in istovetimo organ, ki ima izrazit značaj širšega družbenega upravljanja (dosedanji šolski odbor) z delavskim svetom in v tem smislu potem drugi organ upravljanja, (ki ga izvoli kolektiv) istovetimo z upravnim odborom v gospodarski organizaciji. Bolje bo, da si zgradimo lastni sistem upravljanja in samoupravljanja izhajajoč iz ustavnih določil in iz specifičnosti vloge in družbenega položaja vzgojno-izobraževalnih delovnih organizacij.

Iz 9., 13. in 90. člena Ustave SFRJ je razvidno, da je tako položaj delovnih organizacij na področju družbenih služb, vključno šolstvo, kakor tudi položaj delovnih ljudi v njih, v principu popolnoma izenačen z vsemi ostalimi delovnimi organizacijami. S tem so tudi delovni ljudje v družbenih službah dobili enake pravice in enake dolžnosti, kakor delovni ljudje v materialni proizvodnji. Pri vseh je delo edino merilo njihovega družbeno-ekonomskega položaja, samouprava pa sredstvo, preko katerega to načelo realizirajo.

Poleg tega pa določa ustava, da pri upravljanju delovne organizacije *lahko sodelujejo v zadevah posebnega družbenega pomena* (podčrtal S. D.) tudi zainteresirani občani ter predstavniki zainteresiranih organizacij ter družbenih skupnosti. Ustava pa pri tem izrecno določa, da so delavci delovnih organizacij družbenih služb preko *svojih oblik samoupravljanja pristojni za organizacijo dela in delitev dohodka,* kakor tudi za medsebojna delovna razmerja (podčrtal S. D.). V kolikor gre pri tem za vsklajevanje družbenih interesov, predvideva ustava možnost posebnih predpisov in možnost dajanja soglasja od strani družbenih organov upravljanja.

Pod pojmom družbenega samoupravljanja, kakor ga dosledno uporablja ustava, razumemo torej v delovnih organizacijah družbenih služb družbeno upravljanje in delavsko samoupravljanje skupaj. Oblike tega upravljanja morajo izhajati iz konkretnih pogojev delovne organizacije kot celote, vrste in značaja storitev ter strukture posameznih organizacij družbenih služb. Pri tem naj bi že občinski statuti določili za organe upravljanja njihov okvirni delokrog in pristojnosti, samoupravne pravice kolektiva, njihov delovni program ter pristojnosti in mesto starešine. Zakon o izvedbi ustave namreč določa le, *da za sestavo družbenih organov* (podčrtal S. D.) v teh zavodih veljajo do vskladitve zakonskih predpisov z ustavo dosedanji predpisi. Glede vsebine njihovega dela pa ni nobene ovire, da delovne organizacije na področju družbenih služb, ne bi mogle direktno uporabljati ustavnih določb.

V že citiranih členih je Ustava SFRJ torej principialno že razčistila in opredelila pristojnosti tako organov družbenega upravljanja, kakor organov delavskega samoupravljanja tudi za delovne organizacije na področju družbenih služb. Pristojnosti organov družbenega upravljanja so predvsem v tem, da določajo delovni program, preverjajo ceno storitev in spremljajo izvrševanje programa ter s tem v zvezi obravnavajo ustrezne ukrepe, kot so: delovni program, finančni načrt, zaključni račun itd. Poleg tega pa naj bi ti organi dajali soglasje k najvažnejšim aktom delavskega samoupravljanja. Določanje sistema in kriterijev za financiranje družbenih služb je itak stvar za to pristojnih družbenih organov (npr. za šolstvo skladov za financiranje šolstva), medtem ko je na drugi strani organizacija delovnega procesa, delitev dohodka, nagrajevanje in delovna razmerja samoupravna pravica kolektiva in njegovih organov.

Tudi položaj direktorja delovnih organizacij družbenih služb je v bistvu enak direktorju gospodarske organizacije, le s to razliko, da je za svoje delo odgovoren ne le organom delavskega samoupravljanja, temveč tudi organom družbenega upravljanja.

Po vseh teh ugotovitvah bi glede upravljanja v vzgojno-izobraževalnih delovnih organizacijah lahko izluščili naslednje:

1. Nosilec samoupravnih pravic in upravljanja je delovni kolektiv.

2. Družbene interese za zadeve posebnega družbenega pomena zastopa pri vzgojno-izobraževalnih delovnih organizacijah družbeni organ upravljanja. To je dosedanji šolski odbor, v bodoče morda pod imenom šolski svet, ali svet šole, vsekakor pa ne kot svet kolektiva, ker ni od kolektiva izvoljen, niti samo kolektivu ne odgovarja za svoje delo!

3. Večji kolektivi vzgojno-izobraževalnih delovnih organizacij (morda že nad 15 do 20 članov) poverjajo določene funkcije upravljanja svojim organom, to je organom delavskega samoupravljanja.

4. Organ upravljanja je tudi direktor, oz. upravitelj.

5. Učiteljski zbor, ki je bil po dosedanjih predpisih eden izmed organov upravljanja v šolah, je to vlogo izgubil in v bodoče lahko nastopa le kot strokovni organ.

6. Med delovnim kolektivom in naštetimi organi, kakor tudi med temi organi samimi je treba s statutom jasno opredeliti pristojnosti. Pri tem organi delavskega samoupravljanja ne bodo nastopali le kot izvršilni organi družbenega organa, čeprav bodo verjetno tudi nasproti temu imeli določene izvršilne funkcije. Skratka, teh organov ne moremo postaviti drugega nad drugim, temveč drugega poleg drugega.

Vlogo kolektiva kot nosilca samoupravljanja in pri organiziranju samoupravljanja je opisal že tov. Zakošek v svojem članku, zato tega ne bi ponavljali, temveč

Programiranje učnovzgojnega dela v šoli

Na osnovni šoli bratov Polančičev v Mariboru si učni kolektiv vsako leto izdela podrobnejši program učnovzgojnega dela. Z namenom, da bi nekoliko več izvedeli o takem programiranju, smo obiskali upraviteljico šole tov. Vido Rudolfovo in ji zastavili nekaj vprašanj.

Najprej nas je zanimalo, čemu so se lotili tega dela.

Tov. Rudolfova nam je pojasnila to vprašanje takole:

Na naši šoli sestavljamo program učnovzgojnega dela že šesto šolsko leto. Šola mora kot družbena ustanova, ki združuje svobodne ustvarjalce, načrtovati in programirati delo, da se smotrno vključi v družbena prizadevanja. Sama si določi na ta način svoje mesto v komuni, ki tudi preko njenega programa določneje spozna delež šole v družbenem življenju in ga po izvedbi lahko ovrednoti ter tudi materialno stimulira. Za učiteljski zbor in celotno delovno organizacijo pa pomeni načrt programa zavestno usmeritev in zagotovitev enotnosti v mislih in akciji. Program dela izraste iz specifičnih pogojev šole in je zato izraz zavestnega in usmerjenega dela za eno šolsko leto, zato z njim seznanimo ne samo vse družbene organe upravljanja, organizacije in društva ob šoli, ampak tudi vse starše, ki na ta način spoznavajo delo šole in se vanj vključujejo tudi z družinsko vzgojo. Brez programa učnovzgojnega dela je celotno življenje šole bolj slučajno, brez njega šola ni samostojna in se lahko vanjo vmešavajo posamezniki, društva ali organizacije ter ji stihijno vsiljujejo vzgojno vsebino. Brez načrta programa je šola še vedno nesamostojna ustanova, učitelji pa uradniki, ki izvajajo učni načrt. Samostojnost šole kot družbene ustanove je pogojena s programom, šele z njim pa postajajo prosvetni delavci ne samo upravljalci, ampak tudi ustvarjalci.

Kdo sodeluje in kako sploh nastaja načrt programa učnovzgojnega dela za vsako šolsko leto?

Pri sestavi programa sodelujejo vsi sodelavci šole. Upravitelj pripravi ogrodje, posamezne skupine sodelavcev pa pripravijo na osnovi različnih analiz vsebino. Ves mesec september je na šoli v znamenju programiranja, ob takem delu se razvija zelo plodna razprava, ki ob programu razčiščuje določena stališča in mobilizira vse sodelavce šole. Ko učiteljski zbor sprejme grobi načrt, ga predloži v potrditev šolskemu odboru, ki o njem razpravlja in ga dopolnjuje, nato ga dokončno oblikuje upravitelj ter raztolmači delovni organizaciji, skupščini staršev ter klubu staršev.

Želeli smo izvedeti nekatere osnovne značilnosti programa.

Program dela ima uvod, ki se sestoji iz kratke analize uspeha in dela v preteklem šolskem letu, iz analize zdravstvenega stanja učencev, iz analize socialne slike učencev in njihovih družin ter iz ankete o interesih in željah učencev. Izhajajoč iz teh pokazateljev gradimo program, ki ima tri večja poglavja. V prvem poglavju programiramo uresničevanje načel družbenega upravljanja, razvijanje samouprave delovne organizacije ter afirmacijo šole kot družbene ustanove. V okviru tega poglavja programiramo delo šolskega odbora, kluba staršev, skupščin staršev, roditeljskih sestankov, predvidimo vsebino proslav in prireditev, vsebino dela pionirske univerze, predvidimo ukrepe v zvezi s širjenjem mladinskega tiska in delo, ki ga opravljamo na šoli za celotno območje komune.

V drugem poglavju, ki ga uvajamo z naslovom »Uresničevanje učnovzgojnih smotrov ter poglobitev splošnega pedagoškega dela učiteljskega zbora«, predvidimo vsebino učnovzgojnih konferenc ter zasnujemo svoj delo v okviru telesne vzgoje, intelektualne vzgoje, estetske, moralne in delovnotehnične vzgoje. Predvidimo tudi proučevanje in vrednotenje svobodnih dejavnosti.

V tretjem delu programa se zavežemo, da bomo uresničili vsebino učnega načrta in vzgoje v razredu. Tu zasnujemo delo v razredu izhajajoč iz profila razreda. V ta del programa vključimo tudi osebne načrte za strokovni, pedagoški in idejno-politični študij vseh sodelavcev šole.

Ob zaključku programa pa še enkrat predvidimo odgovornosti posameznih sodelavcev šole za izvedbo posameznih nalog.

Na vprašanje, kaj želijo na šoli s tem doseči, je upraviteljica odgovorila:

S programom želimo doseči enotnost misli in akcije na šoli in se uvrstiti v splošna prizadevanja komune, ki prav tako načrtuje svoje delo, čeprav za koledarsko leto. Doseči hočemo popolno samostojnost, saj imamo svoj družbeni organ, to je šolski odbor, ki v imenu družbe naše koncepte potrjuje ali dopolnjuje. Praksa zadnjih let nam je pokazala, da družba veliko bolj ceni tudi naše delo, ker vidi, da ga načrtujemo.

Ob programu se je na šoli strnil učiteljski zbor, vsak posameznik je dobil v njegovem okviru svoje mesto, na osnovi elementov programa smo si izdelali tudi načela za nagrajevanje sodelavcev po kvaliteti dela. Od programa zato ne mislimo nikdar več odstopiti, saj je ob njem postalo vzdušje v šoli zdravo in delovno.

Skladno sodelovanje doma, šole in vse naše družbe

V prvi polovici oktobra je bil v osnovni šoli »Zvonka Runka« v Šiški sestanek staršev učencev, ki obiskujejo to šolo, ter predstavnikov družbenih organizacij.

Ravnatelj šole, ki je govoril o učnih uspehih v preteklem šolskem letu, je med drugim opozoril, da so dosegli učenci najslabše uspehe v matematiki, pa tudi v slovenščini in angleščini. Najslabši uspeh je bil v sedmih razredih, le malo boljši pa v šestih in osmih. V teh razredih ni izdelalo 20,3 % učencev, medtem ko so bili uspehi na srednji in nižji stopnji nekoliko boljši. Prosvetni kader se bo moral v prihodnje potruditi, da bo izenačil zahtevnost po znanju na obeh stopnjah ter da bo ugotovil vzroke neuspehov na višji stopnji.

V svojem poročilu je ravnatelj šole tudi opozoril, kako že nekaj let ugotavljajo, da je napredovanje učencev, ki imajo negativne ocene, škodljivo, saj brez dobre osnove ne morejo uspešno nadaljevati šolanja v višjem razredu. Vsem učencem (od petega do osmega razreda) so v tej šoli omogočili, da v počitnicah nadomestijo, kar so zamudili. Od 128 učencev, ki so bili negativno ocenjeni, jih je prestalo preizkušnjo 95.

V novem šolskem letu so na tej šoli uvedli tudi socialno službo. Proučili bodo primere učencev, ki imajo manjše duševne zmogljivosti in ki zato večkrat ponavljajo razred — ali pa komaj zdeluje jo. Zanje bodo skrbeli vse leto: posvečali jim bodo čim več pozornosti in jim nudili dodatno pomoč. Proučevali bodo tudi vzroke, ki povzročajo težave pri učenju normalno razvitih in sposobnih otrok.

Velike težave povzročajo šoli tisti učenci, ki so težko vzgojljivi, zato bodo poskrbeli za stalen stik z njimi, pa tudi z njihovim domom, ki dostikrat ne zmore pravilno vzgojno vplivati.

Pred kratkim so v osnovni šoli »Zvonka Runka« izvedli popis tistih učencev, ki žive v okrnjenih družinah. Takih učencev je 568 (od 1048, kolikor jih obiskuje ta zavod). Med njimi jih je 175 takih, ki so brez nadzora po vse dneve in 112 takih učencev, ki so brez nadzora ob tednih, ko imajo pouk popoldne, medtem ko so njihovi starši zaposleni v dopoldanskem času. Ugotovili so, da obiskuje vzgojno varstvene ustanove le 22 učencev te šole, medtem ko za vse ostale problem varstva še ni rešen. Šola bi rada odprla varstvene oddelke, kjer bi imeli učenci urejen primeren prostor za učenje in pomoč pri reševanju nalog, obenem pa bi organizirali prosti čas zanje, posvečen športu, filmu, gledališču, sprehodom, ogledu razstav ipd. Žal pa na šoli nimajo prostora niti za en sam takšen oddelek.

Ugotovili so tudi, da stanovanjski pogoji učencev niso preveč rožnati. Enaintrideset družin živi v eni sami sobi, 192 družin ima le sobo in kuhinjo, 38 družin pa vlažna in temna stanovanja. V takih stanovanjih živi od 4 do 8 oseb. Nekaj stanovanjskih problemov je zelo hudih. Tako npr. družina učenke prvega razreda sploh nima stanovanja. Mati spi z očimom v delavski baraki, deklica pa pri dobri sosedi. V nekem enosobnem stanovanju živi sedem oseb (od tega dve tuji). V veliki sobi, ki je pregrajena v tri majhne prostore, se stiskata dve družini (osem oseb), medtem ko živi v nekem dvosobnem stanovanju celo trinajst ljudi! Učenci, ki živijo v takih razmerah, imajo minimalne pogoje za učenje. To analizo je napravila šola zato, da bi pobliže spoznala domače razmere svojih učencev, da bi jih razumela in upoštevala njihove težave pri vzgojnem in učnem delu.

Na tem sestanku so nekateri starši menili, da bi morali dodati pouku angleškega jezika v sedmih in osmih razredih še po eno učno uro, ker sta dve premalo — posebno za tiste učence, ki žele nadaljevati šolanje. Spet drugi so menili, da je bolj pereče vprašanje slovenskega jezika in matematike. Postavili so tudi vprašanje, ali je umesten zakonito veljaven predmetnik, ki določa za sedmi in osmi razred po štiri ure slovenskega jezika, prav toliko pa tudi za gospodinjsko tehnični pouk. Mnogi so govorili tudi o vzgojnih prizadevanjih staršev in prosvetnih delavcev, da bi učence bolj disciplinirali in jim privzgojili čut za skupno, predvsem šolsko imovino. Ob koncu so med drugim govorili še o pohajkovanju šolarjev v večernih urah po mestu, po lokalih ter o obiskovanju večernih kino predstav. Soglasno so sklenili, naj bodo vsi šoloobvezni otroci doma v zimskem času ob 20. uri, v letnem času pa ob 21. uri.

Razprava je pokazala, da bodo učenci vzgojeni v dobre, poštene občane le ob skladnem sodelovanju doma, šole in vse naše družbe.

Majda Lenič

Iz programa učnovzgojnega dela osnovne šole bratov Polančičev v Mariboru

... V okviru razvijanja delavske samouprave v naši delovni organizaciji bomo razvijali delo sveta delovne skupnosti, upravnega odbora in sindikalne podružnice kot subjektivnega činitelja. V letošnjem letu bomo zainteresirali vse sodelavce šole v pripravah in izdelavi statuta, izpopolnjevali pa bomo tudi pravilnike. Vsak sodelavec šole naj bi praktično spoznal delo drugega, zato bomo ob programu dela, ki se veže na eksperimentalno hospitacijsko delo zavoda za PPS, pripravili še 16 javnih hospitacij in razgovore o njih. Konec meseca oktobra bomo pripravili nastop v 5. razredu iz spoznavanja družbe, vezan na analizo učne ure, za vse upravitelje v naši občini. Pripravili bomo tudi nastope iz snovi temelji socialistične morale v 8. razredu in načrt za spoznavanje domače občine. Pripravili bomo tudi teme za roditeljske sestanke od 1. do 8. razreda v sklopu šole za starše. Podrobnejši program eksperimentalno hospitacijskega dela bomo izdelali po programu zavoda za PPS, upoštevajoč predloge prosvetnih svetovalcev in razrednih aktivov. Do konca šolskega leta bomo pripravili priročnik za starše, v katerem jim bomo skušali približati zahteve učnega načrta od 1. do 8. razreda. V njem bodo za posamezna predmetna področja predmetni učitelji izvrednotili učne in vzgojne smotre, razredni učitelji pa bodo kompleksno prikazali družbene zahteve za določeno starostno stopnjo in razred ...

... Podrobne učne načrte za razredni pouk in za pouk posameznih predmetov bodo sestavili sodelavci šole do 20. septembra. Pri sestavi teh morajo upoštevati vezi med snovjo posameznih razredov v vertikalnem smislu in med predmeti horizontalno. Do 1. oktobra bodo zato razredniki sklicali seje razrednih učiteljskih zborov in se dogovorili za korelacijo na predmetni stopnji, na stopnji razrednega pouka pa bodo vskladili vnaprej delo učitelji posameznih oddelkov. Vsak član učiteljskega zbora bo pripravil v teku šolskega leta izven programa eksperimentalno hospitacijskega dela še po eno uro nastopa in 10 dni prej predložil pismeno pripravo zanjo vsem članom učiteljskega zbora. Po nastopu bo razložil metodično enoto in metode ter učne oblike in tehnike, ki jih je uporabljal.

Vsak učitelj bo izdelal tudi svoj vzgojni načrt kot razrednik in kot predmetni učitelj. Z njim se bo vključil v prizadevanje šole s svojimi posebnimi znanji in sposobnostmi kot svobodni ustvarjalec. Vsi učitelji pa bodo zasnovali svoje delo v razredu s sledečimi prvinami:

– izdelali bodo **profil razreda**, ki mora vsebovati zdravstveno in socialno sliko interesov in dejavnosti učencev, sociogram z izvrednotenjem in praktično uporabo pri oblikovanju razrednih skupnosti, delovnih skupin in posameznikov. V profilu razreda bodo na različne načine prikazali izobrazbeni in vzgojni nivo razreda ter pri tem upoštevali vse zapiske o učencih in mnenja razrednih skupnosti iz preteklih let;

– izdelali si bodo **načrt za delo z razredom**, ki mora vsebovati: oblikovanje razrednega kolektiva in elemente samouprave, izražene v skupnih in stalnih zadolžitvah razreda in posebne stalne in občasne zadolžitve posameznih učencev. Vsak razred bo letos vodil posebno kroniko, v katero bo zabeležil pomembnejše dogodke iz življenja skupnosti in posameznikov.

V načrtu razreda bo razvidno: kakšne organzacije učencev v njem obstajajo in kako jim bo razrednik pomagal, kako bo organiziral zavarovanje, varčevanje naročanje knjig ...

V načrtu mora biti razvidna organizacija pomoči slabšim učencem ...

Razrednik mora predvideti tudi, kako bo razvijal sile bolj nadarjenih učencev in jih usmerjal ter vključeval v življenje komune in širše družbe ...

Razrednik mora predvideti skupne akcije razreda, proslave ... Predvideti mora sodelovanje članov razrednega učiteljskega zbora z medsebojnimi hospitacijami, vodenjem zapiskov o učencih ... Predvideti mora sodelovanje s starši ...

V ta program vključujemo tudi osebne načrte strokovnega pedagoškega in idejnopolitičnega študija vsakega sodelavca šole. Za šolo je drogaceno, če lahko v svoja prizadevanja vključi tudi osebno rast sodelavcev, zato mora celotni kolektiv vedeti, kaj bo posameznik načrtno proučeval v zvezi s svojim predmetom ali razredom ...

Živ-žav pred novo osemletko v Velenju

Prvi koraki filmske vzgoje v praksi

Ledine je zorana! Začeli smo pisati o filmski vzgoji. Pa praksa? Upoštevamo filmsko vzgojo v praksi? Prepričan sem, da smo še samo pri teoriji, predavanjih in sklepih. — Pa končno tudi to je že uspeh, vsaj upam, da sedaj mi, tzv. optimisti in zanesnjaki ne bomo ostali popolnoma osamljeni v borbi, da bo filmska vzgoja končno tudi del predmetnika.

Nimam namena utemeljevati vprašanja, ZAKAJ filmsko vzgojo v šolo. Hotel bi svojim kolegom prikazati moj način dela, a od njih bi želel tovariško in ostro kritiko ter njihove metode dela na področju filmske vzgoje.

Prikazal bi učno pripravo za obravnavo celovečernega filma »Kozara«.

I. Lastna pripave:

Individualni ogled filma:

Vodijo me principi:

— vsebina in stil podajanja sta primerna otrokovi razvojni stopnji,

— tendenca filma ima pomembnejšo vzgojno vrednost,

— film je na dostojni umetniški ravni, a tendenca mi je še vedno kažipot.

PRINCIP: Ne bodimo prepričani v pravilnost svojih zaključkov, posvetujmo se s kolegom!

Zberem osnovne podatke o filmu in njegovih ustvarjalcih, uredim svoje misli, izdelam zaključke, podkrepljene s sugestijami in eventualnimi umestnimi kritikami, ter izdelam pripravo za zaključno obravnavo filma.

Snov: Zaključna obravnava domačega filma »Kozara«.

Učni smoter: kritično oceniti vrednost filmskega dela.

Vzgojni smoter: gojiti pri učencih kritičen odnos do filma; nadčloveška borba jugoslovanskih narodov.

Metoda: skupinski pouk.

1. Obnovim osnovne podatke o filmu. Spomnimo se, zakaj je dosegel film zavidanja vredne uspehe doma in v tujini.

Napoved učnega smotra. Da, res čudoviti množični prizori. Po teh prizorih bomo danes predelali ta film.

2. Frontalno pregledamo vsebino filma po množičnih prizorih po obrazcu:

scena in igralci,
dogodek,
značaj dogodka,
pomanjkljivosti.

3. Organiziram delovne skupine: Izdelava (vsaka delovna skupina obdela po en množični prizor).

4. Vodje skupin preberejo izdelke. Povzetek: umetniška in vzgojna vrednost filma.

II. Priprava mladih gledalcev na ogled filma.

režija: Veljko Bulajič;

nekaj o uspehih filma doma in v tujini; opozorim učence, naj posvetijo več pažnje množičnim prizorom.

PRINCIP! Film zahteva aktivnega gledalca, zato nikar ne pripovedujmo vsebine filma, ker s tem gledalca pasiviziramo.

III. Obravnava filma po prej prikazani učni pripravi.

Film sem obravnaval četrti dan po tem, ko smo ga gledali. Film se mora nekoliko uleči. Če boste morda namesto kritične oznake filma izdelali obnovo, nikar ne bodite razočarani! Ob vztrajnem, doslednem, sistematičnem in načrtnem delu bodo učenci dobili smisel in rutino in bodo kar sami prešli od obnove h kritiki in oznaki.

Zavedajmo pa se, da smo film pravilno izkoristili, če smo ga uporabili pri čim več predmetih!

Anton Krajnčan

bi se zadržali pri vlogi organov upravljanja, kakor si jo zamišljamo na podlagi nakazanih trditev.

Družbeni organ naj bi v bodoče v vzgojno-izobraževalni delovni organizaciji predvsem posredoval težnje, zahteve in potrebe družbe ter tako vplival na vsebino njenega dela. Na drugi strani pa naj bi v imenu družbe delovnemu kolektivu pomagal pri vsem, česar ta iz objektivnih razlogov ne bi mogel sam rešiti brez pomoči in sodelovanja širše družbene skupnosti. V zvezi s tem naj bi družbeni organ spremljal izvajanje učnega programa, učnih uspehov, vzgojnih ukrepov, idejnosti pri vzgoji in pouku in prilagojevanje vzgojnega in izobraževalnega procesa konkretnim potrebam in zahtevam družbe. Dalje naj bi dajal soglasje k oblikovanju in delitvi dohodka, k večjim adaptacijam, k investicijam in pri važnejših kadrovskih vprašanjih. Potrjeval naj bi finančni plan in zaključni račun ter imenoval direktorja.

Pri organih delavskega samoupravljanja zaradi majhnosti naših delovnih kolektivov v vzgojno-izobraževalnih delovnih organizacijah najbrže ne prihajata v poštev dva taka organa: eden kot odločujoči organ, podobno delavskemu svetu v podjetjih, drugi kot izvršilni organ prvega, podobno kakor upravni odbor v podjetjih. Verjetno bo zadostoval en sam tak organ, ki mu bo treba najti ustrezno ime, morda svet delovnega kolektiva, morda upravni odbor. Vsekakor pa bi ta organ našega delavskega samoupravljanja v tem primeru združeval podobne kompetence, kakor jim imata v podjetjih delavski svet in upravni odbor skupno, dočim bi si moral določeni del teh kompetenc pridržati sam delovni kolektiv (npr. sprejem pravilnika o osebnih dohodkih, sprejem statuta itd.), vkolikor določeni del teh kompetenc itak ne spada v pristojnost družbenega organa.

Najprej je zato treba opredeliti pristojnosti družbenega organa, ker potem ne bo več tako težko razmejiti pristojnosti med samim kolektivom in med njigovim organom delavskega samoupravljanja. Tu gre predvsem za pristojnosti glede finančno-materialnega poslovanja, glede oblikovanja in delitve dohodka, glede organizacije in tehnike poslovanja in glede medsebojnih delovnih razmerij. Določila zakona o osnovni šoli, oziroma splošnega zakona o šolstvu, glede kompetenc dosedanjih organov upravljanja v šolah so nam sicer lahko dragocen predvsem vsebinsko-tehnični pripomoček, vendar jih najbrže ne bomo mogli kar enostavno prenašati v statute, ker gre za novo družbeno-ekonomsko vsebino našega dela. Končno pa se moramo zavedati, da statuti ne bi bili akti naše delavske samouprave, če bi delovni kolektivi vzgojno-izobraževalnih delovnih organizacij samo prikrojevali obstoječa (nekatera že zelo zastarela) pravna določila, ne da bi sami iskali najboljše konkretne originalne rešitve na podlagi bogatega gradiva, ki nam ga nudi naša ustava.

Sbrizaj Danilo

RAZPIS

Na podlagi 9. člena odločbe o zavodu za napredek šolstva SR Slovenije razpisuje zavod v skupini za prosveto pedagoško službo delovno mesto

● prosvetnega sodelavca za filozofijo, psihologijo in sociologijo

Pogoj: visoka izobrazba z najmanj 5 let šolske prakse
Razpis velja do zasedbe delovnega mesta
Prošnje sprejema zavod za napredek šolstva SR Slovenije, Ljubljana, Poljanska cesta 28

UPRAVNI ODBOR ZAVODA ZA NAPREDEK ŠOLSTVA SR SLOVENIJE

Izpopolnjevalni geološki tečaji

Sodobnega pouka si ne moremo zamisliti brez stalnega izpopolnjevanja učnega osebja. Danes se znanost tako hitro razvija, da poedinec lahko temeljito obvlada le sorazmerno ozko področje. Prosvetni delavec pa mora imeti široko in temeljito znanje ne le iz svoje ožje stroke, ampak tudi iz drugih, bolj ali manj sorodnih ved, ki se z njo prepletajo.

Geologija in mineralogija sta vedi, ki nista manj obsežni kot biološke vede, ki jih s svojimi spoznanji mnogokje dopolnjujeta in celo usmerjata. Spoznanja z njihovih področij potrebuje človek v vsakdanjem življenju, sodobni tehniki so vodilo za njeno delo. Nič manj pomembna niso ta dognanja za znanost. Da bi razumeli nastanek in razvoj vesolja, moramo najprej poznati svoj planet in njegov razvoj ter materijo, ki ga gradi.

Bolj kot odrasli čuti potrebo po tem znanju mladina. Spoznati želi pretekle dogodke na Zemlji in njih vzroke. To je popolnoma razumljivo, saj prepletajo spoznanja iz mineralogije in geologije ves pouk spoznavanja narave, zemljepis in kemijo ter razvojni nauk v osnovni šoli. Podoben je položaj v gimnaziji, kjer je geologija tudi samostojen predmet.

Učno osebje pa ni vedno kos zahtevam dijakov, ker žele vedeti marsikaj, kar presega obseg predpisane učne snovi.

Prosvetni delavci so že dolgo zaradi tega želeli tečaj iz geologije, da bi poživili in izpolnili svoje znanje. Zavod za napredek šolstva je organiziral tečaj in poveril sestavo programa Slovenskemu geološkemu društvu. Njegova sekcija za probleme šolstva ni bila pred lahko nalogo. Skopo odmerjen čas in obilica snovi sta narekovala, da je bila izbrana tista snov, ki je predavatelju najpotrebnejša za pravilno podajanje snovi v razredu, primerno sodobnemu razvoju mineralоške in geološke vede. Ta snov naj bi bila tudi osnova za nadaljnje, samostojno izpopolnjevanje in smernica za delo učnega osebja.

Tečaj je bil v prostorih fakultete za naravoslovje in tehnologijo, oddelek za rudarstvo. Udeležilo se ga je 40 predavateljev iz osemletk in gimnazij. Strokovna predavanja na tečaju so imeli predavatelji s tega oddelka navedene fakultete in uporabljali pri tem tudi mnogo učil. Na sporedu je bilo 10 predavanj, 8 strokovnih in 2 metodični.

Strokovna predavanja so obsegala zgradbo snovi in najvažnejše kamnine Slovenije, nastanek rudišč s pregledom najvažnejših rudišč Jugoslavije, nastanek premoga in nafte ter osnovne pojme o vzrokih in poteku potresov. Metodični predavanji pa sta nakazali glavne smernice za pouk geologije na gimnaziji učiteljišču in kako pripraviti dijaka na ekskurzije, ki so del pouka. Sledila je ekskurzija na Drenov grič in Lesno brdo.

Predlagatelji programa so se zavedali, da s tem potrebam še daleč ni zadoščeno. Tudi slušatelji so želeli ponoven tečaj in to kmalu. Nakazali so tudi snov, ki naj bi jo obravnavali na tem tečaju.

Slovensko geološko društvo bo vsakokrat rado pomagalo pri organizaciji tečajev, ker ve, da ima tudi Zavod za napredek šolstva polno razumevanje in posluh za nenehno izpopolnjevanje naših prosvetnih delavcev.

Helena Us

Program, ki bo šolam v pomoč

Obisk v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani

Indijanska trofeja — »čanca« — iz Etnografskega muzeja v Ljubljani; muzeju jo je poklonil dr. Ivan Švegel, ki je bil službeno v Santiagu de Chile l. 1934

Ni še dolgo, kar so v slovenskem Etnografskem muzeju razdrli stalne zbirke in začeli prirejati občasne razstave, ki so bogate, pestre in zanimive. Novo, ki nas bo seznanila z rezultati terenskega raziskovanja v Vitanju, bodo odprli 15. novembra, pripravljajo pa še razstavo »Znanost in praznoverje«, ki si jo bomo prav tako lahko ogledali že ta mesec.

Muzej ima kopico novih načrtov, ki bodo popestrili njegovo prosvetno dejavnost, obenem pa bodo prispevali k reformi naše šole. Uvedli bodo namreč posebna predavanja in krožke za šole, ki naj bi pospeševali rast sodobnejšega in kvalitetnejšega pouka.

Že med obiskom predsednika Tita v deželah Latinske Amerike je slovenski Etnografski muzej organiziral predavanja o teh državah. V dobrem tednu se jih je zvrstilo dvajset, udeležilo pa se jih je blizu tisoč učencev sedmih in osmih razredov ljubljanskih osemletk. Po mnenju učiteljev in profesorjev so bila ta predavanja, (ki so bila v rednih šolskih urah), svojevrstna prijetna popestritev rednega pouka. Predlagali so, naj bi na tak način seznanili učence še z drugimi deželami, predavanja pa naj bi bila bolj vezana na šolski učni načrt.

V prihodnje bo pripravil muzej — ob ogledu predmetov, ki jih hrani — še več predavanj, ilustriranih tudi s filmi in diapozitivi. V letošnji zimi in prihodnji pomladi bodo lahko poslušali učenci predavanja o umetnosti Afrike, a afriških ljudstvih, o Kitajski, Tibetu, Japonski, Indoneziji, Avstraliji in Oceaniji, o ameriških črncih, Skandinaviji idr.

Muzej bo pripravil tudi predavanja iz jugoslovanske etnologije (Noša v Jugoslaviji, Življenje na Krasu, Panonska hiša, Narodna manjšina v Jugoslaviji, Cigani), posebej pa še iz slovenske (Pohorje, Naša Primorska, Dolenjska, Bela krajina, Gorenjska, Slovenska ljudská noša, Hiša v Sloveniji, Naše srednjeveške noše, Razvoj pluga, Slovenske likovna umetnost, Praznoverje na Slovenskem, Od lanu do platna, Ribniška suha roba, Naši ljudski pesniki itd.).

Ne smemo seveda pozabiti, da je etnologija kompleksna veda, ki vključuje tudi nekatera druga področja. Na teh predavanjih se bodo seznanili učenci ne le z opisi ljudske kulture, temveč tudi z mnogimi zgodovinskimi, geografskimi in drugimi značilnostmi posameznih dežel.

Predavanja, ki jih bodo pripravili strokovnjaki (kustosi za posamezna področja etnologije), ne bodo namenjena samo učencem ljubljanskih šol, temveč vsem, ki prihajajo iz raznih krajev Slovenije na ekskurzijo v Ljubljano. Zanimivo je, da bodo prirejena predavanja posebej za osnovne šole, posebej za gimnazije. Ob predmetih, ki jih hrani muzej (ter filmih in diapozitivih) se bodo učenci nazorno seznanjali s tistim, o čemer jim učbeniki doslej niso nudili dovolj jasne predstave.

Nekateri so sprva sicer mislili, da bo slovenski Etnografski muzej prirejal predavanja po šolah, kar pa je nemogoče, ker bi se predmeti s prenašanjem preveč kvarili — zato bodo predavanja v muzeju. Zanje se lahko prijavijo po trije razredi naenkrat.

Druga zvrst dejavnosti slovenskega Etnografskega muzeja so krožki, ki bodo delali v povezavi s krožki na šolah. V njih se bodo zbirale manjše skupine učencev, ki bodo pod strokovnim vodstvom kustosov proučevali predmete naše domače kulture, pa tudi tujih. **Marjana Kunej**

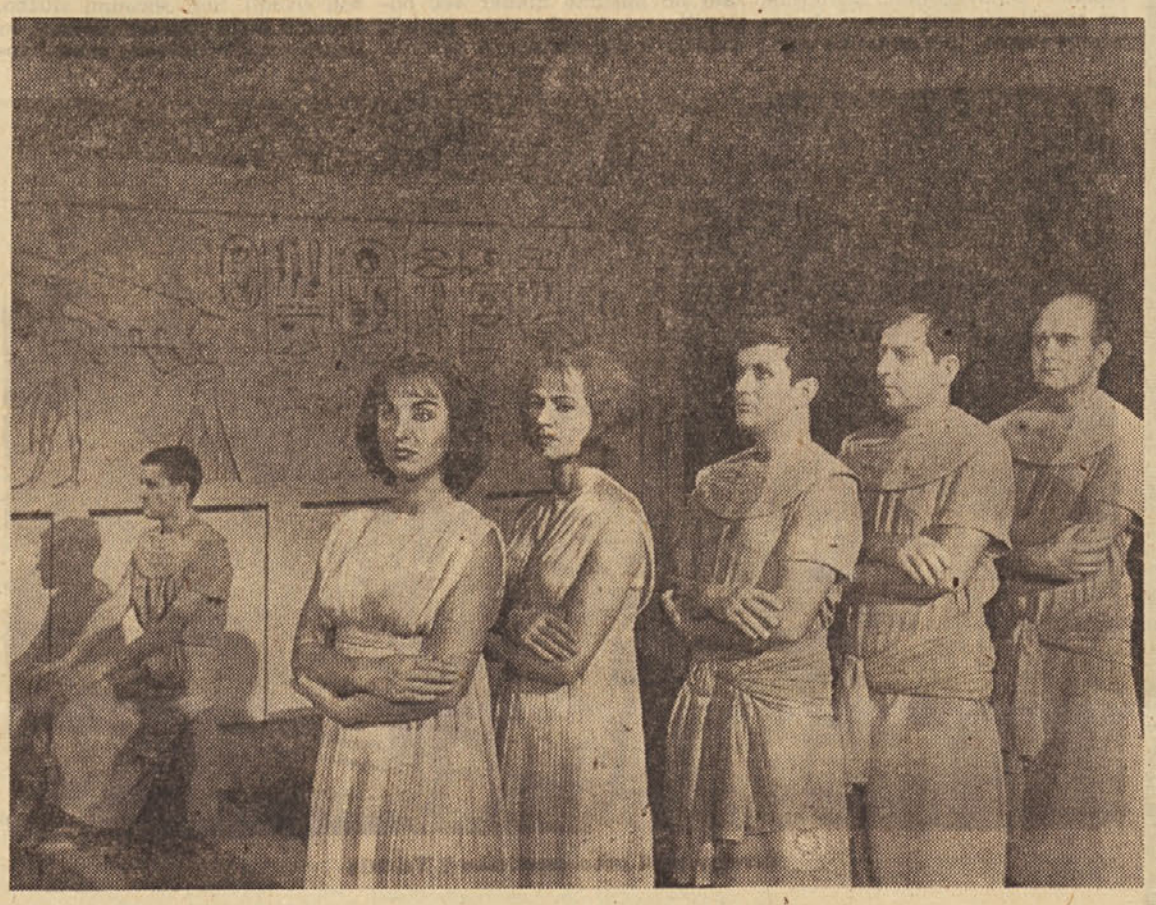

Mladinsko gledališče v Ljubljani je pred dnevi prikazalo zanimivo izvedbo literarnih recitalov pod naslovom »NIL-EVFRAT-TIGRIS«. S pomočjo glasbene spremljave in deloma baleta je šest recitatorjev pričaralo na oder poezijo davnega Egipta in Hebrejcev. Znamenite pesnitve, kot so Pesem nosačev žita, Zgodba o pravici in krivici, Ljubezenska pesem, Molitev faraona Ehnatona in druge iz egipčanske književnosti ter Psalm in Salomonovo visoko pesem iz hebrejske, so v prevodih pripravili Franček Bohanec, Gregor Strniša, Peter Levec in Matija Slavič, režijsko pa Balbina Battelino-Baranovičeva. (Scena Janeza Lenassija).

Mladinsko gledališče je tako z obliko recitala začelo zelo uspešno opravljati nalogo približati pesništvo davnih ljudstev mladi generaciji. Kolikor je ta naloga tudi težavna, je zanimiva in hvaležna: mladi poslušalci dobijo na ta način najlaže vpogled v čudoviti svet pesniških vrednot, ki v teku tisočletij niso izgubile prav nič na svoji pristnosti, človečnosti in lepoti. Izvajalcem gre vse priznanje za uspelo prireditev, ki zasluži, da si jo ogleda čim večji krog (mlade) publike.

Drugi del literarnega recitala, ki ga mladinsko gledališče pripravlja za november, bo obsegal ep GILGAMEŠ iz asirsko babilonskega obdobja.

Domžale izgubile tri kulturne delavce

Najprej smo 9. oktobra pokopali znanega in spoštovanega zdravnika **dr. Maksa Kremžarja**, ki je po kratki bolezni umrl 6. X. v ljubljanski bolnišnici. Rojen 31. jan. 1901 v Spodnji Šiški pri Ljubljani je po končani gimnaziji študiral medicino v Zagrebu, kjer je diplomiral 1927 in se po diplomi ter odsluženem vojaškem roku zaposlil v ljubljanski bolnišnici. Že v oktobru 1929 se je naselil v Domžalah kot zasebni zdravnik, 1940 pa je prevzel službo zdravnika pri OUZD v Ljubljani. Med NOB je po krajši internaciji sodeloval in marsikoga rešil. Po osvoboditvi je bil dalj časa upravnik zdravstvenega doma in kasneje šef dispanzerja za zaščito matere in otroka. Z izredno delavnostjo si je pridobil zaupanje in hvaležnost občanov. Pogosto je tudi predaval o zdravstvu in higieni na LU in na roditeljskih sestankih domžalskih šol. Priljubljen konjiček so mu bila jezikovna vprašanja, o katerih je tudi javno rad razpravljal in se oglašal.

17. oktobra smo pokopali prof. **Lada Kralja**, ki ga je pred dvema letoma prizadela možganska kap. Pokojnik je kot sin nameščenca fin. kontrole — njegova družina je pribežala pred 40 leti s tržaškega ozemlja v Kočevje — maturiral na kočevski gimnaziji s prvimi maturanti l. 1927, nato pa diplomiral na ljubljanski univerzi iz biologije. Odšel je na prvo delovno mesto v Štip, od tam pa v Bihać, kjer se je vključil v delo proti okupatorju. Umaknil se je nato še v Sisak, odkoder je prišel v Domžale l. 1945, kjer je deloval kot profesor na nižji gimnaziji in vzgajal mlade rodove ob spoznavanju in odkrivanju narave v šoli in na terenu, predaval na LU in roditeljskih sestankih in se tako priljubil mladini in ljudstvu. Udejstvoval se je tudi v sadjarskih in drugih društvih in poročal stalno ljubljanski univerzi o prirodoslovnih problemih kraja. Kot dijak vajen skromnosti je ostal tak — pravi proletarec — vse svoje razmeroma kratko življenje, saj je izpolnil komaj 56 let!

25. oktobra pa smo se na domžalskem pokopališču poslovili od tretjega prosvetnega in kulturnega delavca — višjega tehnika **Jožeta Karlovška**. Kot predavatelj na Gradbeni tehniški šoli je deloval z veliko vnemo. Rodovi gradbenih mojstrov, poslovodij in tehnikov ne bodo mogli nikdar pozabiti njegovih živahnih razlag in predavanj v šoli in na terenu, kjer se je vsega razdajal. Njegova skripta bodo ne samo le spomin nanj, ampak tudi dobrodošel prispevek k naši gradbeni in stavbeniški strokovni literaturi, prav tako kot njegove knjige: Slovenska hiša (Stavbni motivi, 1927 — Stavbe in pohištvo, 1928), Slovenski ornament (Zgod. razvoj, 1935

Prof. Lado Kralj

Ljudski in obrtniški izdelki, 1937), Umetnostna obrt (Splošen razvoj in naš slog, 1938) ter Slovenski domovi (1939) — in še številni njegovi članki in razprave po revijah. Za vse to plodno delo je kot Novomeščan — rojen v Šmarjeti 1900 — prejel Trdinovo nagrado. Vzporedno s svojim poglabljanjem v našo ornamentiko je vneto slikal tudi podobe iz bajeslovja starih Slovencev, večinoma z lužnimi barvami na les, ki jih je v fotografskih posnetkih zbral v album (Slovenske bajeslovne in pripovedne podobe, 1957-59) in v diafilmu (Verstvo starih Slovanov, 1958). K tem slikam je pripravil tudi primeren tekst za posebno mladinsko knjigo, ki jo je pripravljal. Imel je čudovit čut za arhaično poudarjanje ter izredno fantazijo. E. Bojc

Novice iz drugih republik

V SEDMIH LETIH 247 NOVIH STROKOVNIH ŠOL V SFRJ

Na seji prosvetno kulturnega zbora zvezne skupščine, ki je bila pred dnevi, so razpravljali o aktualnih vprašanjih v zvezi z nadaljnjim razvojem vzgojno izobraževalnega sistema. Dejstvo je, da rast izobraževanja na drugi stopnji zaostaja za razvojem prve (osnovno šolstvo) in tretje (visoko šolstvo) stopnje.

V okviru sistema izobraževanja kadrov druge stopnje je vrsta ustanov: šole za izobraževanje kvalificiranih delavcev — šole za učence v gospodarstvu in šole s praktičnim poukom, tehnične in njim ustrezne šole, tehnične šole za gospodarstvo in družbene službe, ekonomske in administrativne ter gimnazije in druge srednje šole (za umetnost, učiteljišča idr.).

V zadnjih sedmih letih smo dobili 247 novih strokovnih šol, število učencev pa se je povečalo za 52 odstotkov. Za nas so trenutno drugostopenjske šole najvažnejše, saj rasto iz njih kadri, ki se neposredno vključujejo v proizvodnjo in druge družbene dejavnosti, nekateri pa nadaljujejo tudi šolanje na visokih šolah.

Žal je nesorazmerje med strokovnimi kadri druge stopnje ter kadri na visokih šolah vedno večje, in sicer ne le v gospodarstvu, temveč tudi v družbenih dejavnostih. To razmerje je bilo 1953. leta 2 proti 1, osem let kasneje pa 1,6 proti 1. Podobno je razmerje kadrov, ki so dokončali šolo za kvalificirane delavce do kadrov v tehničnih in njim ustreznih višjih in visokih šolah. Zaradi tega se pogosto primeri, da se kadri z višjo in visoko izobrazbo zaposlijo v poklicih, ki bi jih lahko opravljali tudi absolventi šol druge stopnje.

V šol. letu 1961/62 je prišlo na enega učenca druge stopnje sedem učencev osnovne šole, na deset študentov pa 26 učencev druge stopnje. Obenem se je povečalo tudi število učencev, ki so dokončali osemletko. 1958 je končalo osnovno šolo več kot 100 tisoč učencev, 1962. leta jih je bilo nekaj manj kot 200 tisoč, medtem ko jih bo leta 1965 — kot pričakujejo — že 300 tisoč. Za zdaj lahko sprejmejo osnovne šole le 100 tisoč učencev, kar pomeni, da so njihove zmogljivosti mnogo premajhne.

Današnji družbeni in gospodarski položaj terja razširitev in vskladitev sistema šol druge stopnje tako, da bi postal ta študij dostopen vsakomur, ki si želi pridobiti odgovarjajočo izobrazbo.

Ker je večina šol prenatrpanih, imajo pouk v dveh in celo v treh izmenah — 40 tisoč dijakov pa se ni moglo vpisati vanje. Nekateri izmed njih so se vključili v gospodarstvo (deloma v razne tečaje), ali pa so ostali doma in bodo v naslednjem letu spet poskusili srečo . . .

Z reševanjem problema šolanja na drugi stopnji se bodo morale v prihodnje ukvarjati ne le gospodarske organizacije, temveč tudi njihova združenja, zbornice, šole ter druge izobraževalne ustanove (od komun do zveznih organov) in družbeno politične organizacije. Pri tem bodo morale sodelovati tudi strokovne inštitucije, ki se ukvarjajo s problemi kadrov. O problematiki tega šolanja naj bi razpravljali tudi v komunah in okrajih, drugostopenjskemu šolstvu pa naj bi odmerili več pozornosti tudi v občinskih statutih.

PODELJENE NAGRADE »DOSITEJA OBRADOVIĆA«

Dvajsetega oktobra so v Beogradu podelili prosvetnim delavcem nagrade za njihove pomembne dosežke v prosvetno pedagoškem delu.

Prof. Miodrag Matić, strokovnjak za delo z nezadostno razvitimi otroki in utemeljitelj specialne pedagogike pri nas, je prejel za svoje življenjsko delo nagrado v znesku 500.000 din.

Za pomembne uspehe pri pouku in vzgoji mladih matematikov je bil s 600.000 din nagrajen Aktiv predavateljev za matematiko na XIV. gimnaziji v Beogradu, ki je v desetih letih dosegel pomembne uspehe pri pouku matematike. Na pobudo tega aktiva je večina dijakov vključenih v specialne seminarje za srednješolce, ki jih vodijo univerzitetni predavatelji.

Beograjskemu profesorju zemljepisa in zgodovine v pok. Miodragu K. Rajičiću so podelili nagrado 400.000 din za njegovo življenjsko delo. Odlikoval se je kot organizator šolskega dela pri vzgoji mladih, kot pisec učbenikov in priročnikov pa je mnogo prispeval k razvoju učne stroke.

Dva tisoč mladih strokovnih delavcev je od osvoboditve pa do danes uspešno končalo Elektromehanično šolo učencev v gospodarstvu »Rade Končar« v Beogradu. Šolski kolektiv, ki je eden najbolje organiziranih, je prevzel vso skrb za notranjo delo in delovno disciplino. Šolo so nagradili s 400.000 dinarji.

Ozren Nonin, vodja centra za tehnično vzgojo občine Vračar — nagrajen s 400.000 dinarji — je eden od pionirjev tehnične vzgoje in izobraževanja. Pomembno je njegovo konstruktorsko in novatorsko delo, objavil pa je tudi več knjig s področja tehnične vzgoje.

Kolarčeva ljudska univerza je v tridesetih letih svojega delovanja postala središče beograjskega kulturnega življenja. Poleg tega, da je v zadnjih letih uvedla mnoge nove oblike masovno izobraževalnega dela, skrbi še za popularizacijo glasbe, zelo razgibana pa je tudi njena založniška dejavnost. Za rezultate, ki jih je dosegla pri izobraževanju odraslih, je ta univerza prejela 400.000 dinarjev.

PERSPEKTIVA V SR SRBIJI

Na drugi seji prosvetno kulturnega zbora skupščine SR Srbije, ki je bila pred nedavnim, so med drugim razpravljali tudi o rezultatih in problemih osnovnega izobraževanja v zadnjih desetih letih. Na osnovi ekspozeja Borislava Pavlovića (ki je govoril o kvantitativni rasti osnovnošolskega sistema ter o problemih, ki se pojavljajo pri vzgojno izobraževalnem delu v osnovnih šolah) ter živahne razprave, so določili smernice nadaljnjega razvoja splošnega izobraževanja.

V zadnjih desetih letih se je povečalo število otrok, vključenih v obvezno šolanje, za 68,9 odstotkov. Vzporedno s tem pa niso realizirali sredstev za investicijsko izgradnjo šolskega prostora, saj so namesto predvidenih 28 milijard realizirali le 18 milijard (ali 64 %). Predvideno je bilo, da naj bi zgradili 1,5 m² šolske površine na učenca — dosegli pa so le 0,95 m². Značilno je, da so se v zadnjih letih precej povečali tudi splošni izdatki za tekoče vzdrževanje šol. V primerjavi s 1951. letom so se deset let kasneje povečala celotna vlaganja v osnovno šolstvo za 19,9-krat. Tako so se npr. povečali osebni izdatki za 20,6-krat, materialni izdatki za 9-krat, medtem ko so narasla investicijska vlaganja za 35-krat.

Na področju SR Srbije so zastopane mnoge narodnosti, zato imajo v osnovnih šolah pouk ne le v srbskohrvatskem jeziku, temveč še v osmih drugih: šiptarskem, madžarskem, romunskem, slovaškem, bolgarskem, turškem, češkem in rusinskem. Na 1005 šolah, ki jih obiskuje okoli 150 tisoč učencev, poučuje 5500 učiteljev.

Predvideli so, naj bi v času realizacije sedemletnega načrta ukinili tretje izmene v osnovnih šolah. Obenem je predvideno, naj bi uvedli celodnevni pouk, ki ga bodo organizirali najprej za učence prvih petih razredov osnovne šole.

NA KOSMETU 193 POPOLNIH OSNOVNIH ŠOL

Po nepopolnih podatkih bo v letošnjem šolskem letu obiskovalo osnovne šole na Kosovu in Metohiji okrog 204 tisoč učencev, kar pomeni, da se je v primerjavi s preteklim letom povečalo število šolarjev za približno 23 tisoč. Prav zato posvečajo na Kosmetu posebno pozornost gradnji novih šolskih poslopij in razširitvi kapacitet v sedanjih zgradbah.

Statistični podatki kažejo, da se vse bolj širi mreža osemrazrednih osnovnih šol. Letos npr. se je od 101 štirirazredne šole spremenilo 50 šol v petrazredne, 19 lanskoletnih šestrazrednih pa je prešlo v sedemrazredne. Učenci osemindvajsetih lanskoletnih sedemrazrednih šol so se v letošnjem šolskem letu vpisali v osmi razred, tako da je sedaj na Kosmetu že 193 popolnih osnovnih šol.

Branku Droveniku v slovo

Vsi, ki smo delali in živeli z Brankom, smo ob njegovi smrti čutili, da smo z njim izgubili človeka, ki je imel jasne poglede na življenje, s svojo dobroto in poštenostjo pa je rad pomagal tudi drugim.

Branko Drovenik-Funa je bil rojen 1920 v Ljubljani. Tu je končal gimnazijo, nato pa je študiral na Visoki šoli za telesno vzgojo v Beogradu. Sedem let je služboval na VII. gimnaziji v Ljubljani, nato pa še nekaj časa na V. osnovni šoli in nazadnje na Osnovni šoli Majde Vrhovnik.

Med vojno je B. Drovenik sodeloval v NOB, bil pa je tudi v internaciji v Italiji.

Po osvoboditvi se je B. Drovenik-Funa aktivno udejstvoval v raznih športnih disciplinah in društvih. Največje uspehe doma in v svetu je dosegel v smučanju in kajakaštvu.

Ves šolski kolektiv je rad kramljal s prijaznim tajnikom, ki je s svojim optimizmom in humorjem skušal marsikoga prepričati, da je vsaka težava premagljiva. Njegova smrt je zato težka izguba ne le za nas, temveč tudi za vsakogar, ki je poznal Branka.

UČILA IN UČNI PRIPOMOČKI

Prav imajo oni šolniki, ki pravijo, da reforma ni odvisna le od prizadevanja učiteljev in vzgojiteljev ter višine sredstev, ki jih komune oziroma širša skupnost daje za napredek in razvoj šolstva, temveč v znatni meri tudi od tega, kako se ta sredstva uporabljajo. Neprestano si moramo prizadevati, da bomo sredstva čimbolje izkoristili glede na zahteve naših vzgojnih in izobraževalnih smotrov, ki smo si jih zastavili v reformnem procesu.

Zavod za napredek šolstva SRS si je zadal nalogo zbrati obstoječa in predvideti nova potrebna učila in učne pripomočke za vsako predmetno učnovzgojno področje od 1. do 8. razreda osnovne šole. Pravkar je izšel četrti in zadnji zvezek Učil in učnih pripomočkov, s čemer je zavod za sedaj v glavnem zaključil delo pri zbiranju in programiranju učil, čeprav je razumljivo, da bodo učitelji v praksi nenehno dopolnjevali navedene zbirke.

Tako je zavod od leta 1960 do 1963 izdal naslednje zvezke Učil in učnih pripomočkov za pouk v osnovni šoli:

I. zvezek: matematika, spoznavanje družbe in prirode, zemljepis, prirodopis, gospodinjstvo, glasbeni pouk;

II. zvezek: spoznavanje prirode, fizika, tehnični in gospodarski pouk;

III. zvezek: spoznavanje prirode — kemija, likovni pouk, telesna vzgoja;

IV. zvezek: slovenski jezik, tuji jeziki, spoznavanje družbe — zgodovina.

Na zaključku tega dela moramo odgovoriti na nekatera vprašanja: Kaj nam je pokazal pregled obstoječih učil in učnih pripomočkov? Ali smo zadovoljni z rezultati našega dela? Kakšno je torej stanje učil glede na potrebe učnega programa reformirane osnovne šole?

Če izhajamo iz utemeljene zahteve, da je za metodično premišljen in kvaliteten pouk potrebno imeti za vsako šolsko stopnjo pri slehernem učnem predmetu ustrezno vsebino in zahtevam novega učnega načrta odgovarjajoča učna sredstva, moramo vsekakor ugotoviti, da z dejanskim stanjem v praksi ne moremo in ne smemo biti zadovoljni. Cela vrsta potrebnih učil glede na učno gradivo, ki ga obravnavamo pri pouku, nam manjka. V praksi uporabljamo tudi mnogo učil in pomagal, ki niso niti strokovno preštudirana niti metodično preizkušena. Ne smemo pa iti tudi mimo pomembnega zaključka naših sodelavcev, ki so ugotovili, da ponekod sicer obstaja vrsta dobrih sodobnih učil in tehničnih učnih pripomočkov, za katere pa učitelji in profesorji v praksi ne vedo in jih ne uporabljajo. Marsikje pa celo imajo precej modernih audiovizualnih in drugih pripomočkov za pouk, a jih pri učnem delu malo ali skoraj nič ne uporabljajo. Ne izkoriščajo jih zato, ker ne znajo z njimi tehnično ravnati in jih didaktično uporabljati. To je treba še posebej upoštevati pri delu na kadrovskih šolah in pri nadaljnjem izpopolnjevanju učnega osebja na šolah.

Res je, da ne moremo zahtevati, da bi morali imeti do kraja izpopolnjene zbirke učil in drugih pripomočkov za pouk, ker le-ta zelo počasi nastajajo za novo učno snov in so odvisna od razvoja ter razširitve modernih — aktivnejših učnih metod šolskega dela, pa tudi od nastajanja in izpopolnjevanja različnih tehničnih sredstev, ki se dajo izkoristiti za pouk in izobraževanje. Kljub temu pa je za nadaljnjo rast in napredek osnovne šole potrebno, da si, kolikor je mogoče, prizadevamo pospešiti proces nastajanja novih potrebnih učil, podobno kakor to delamo za nove učbenike. Naj na kratko opozorimo, kako si zamišljamo konkretno vlogo in namen navedenih seznamov in zbirk na šolah.

V finančnem načrtu za posamezno šolsko leto bodo lahko šolska vodstva bolj smotrno predvidela in razporedila finančna sredstva za nabavo učil in učnih pripomočkov, ki jih njihova šola potrebuje glede na zahteve, ki smo jih v seznamih postavili. Pri nabavi učil se bodo šole lahko opirale na postavljene splošne zahteve pri posameznih učnih predmetih.

Zlasti menimo, da bo pomagalo praktikom pri vsakodnevnem delu to, da so zbirke učil in pripomočkov urejene tako, da je razvidno, kaj v okviru posameznega predmetnega področja nujno potrebujemo, da bi pouk sploh lahko v redu potekal (A seznami), in kaj želimo, da bi šole postopno nabavile v drugem razdobju (B seznami).

Precejšnja opora so lahko ti programi učil zlasti upravitelju, ker bo lahko vodil nabavljanje učnih sredstev bolj nepristransko in uvidevno do vseh učnih predmetov.

Poudariti je treba še enkrat, da dajejo seznami polno sugestij za samostojno izdelavo pripomočkov na šolah. Učenci lahko pod učiteljevim vodstvom zelo veliko zberejo iz okolice v naravi in šoli naklonjenih podjetij. Na drugi strani pa tudi tehnični pouk daje dovolj priložnosti za izdelavo nekaterih učil in pripomočkov.

V seznamih učil so navedena tudi tista učila in pripomočki, ki jih še nimamo — teh seveda ni tako veliko — bi pa bila glede na novi učni načrt potrebna za pester in bogat pouk, pa jih ne moremo sami izdelati. Taka sredstva naj bi čimprej izdelala naša ustrezna podjetja po napotkih šolskih organov ter založb.

Na kraju je treba poudariti, da je prav delo pri zbiranju učil in učnih pripomočkov pokazalo, da moramo v prihodnje bolj kot doslej skrbeti za načrtno programiranje in proizvodnjo učil pri nas. Za tako obsežno delo bi bil potreben center za učila, ki bi skrbel za tehnično in pedagoško ovrednotenje obstoječih učil, za programiranje in konstrukcijo novih učil ter imel šolski servis za učila in ustrezno sodobno urejeno prodajo. Samo na tak način bi bilo mogoče uspešneje reševati problematiko proizvodnje in programiranja učil in učnih pripomočkov.

Roman Oberlintner

Nekaj biserov slovenske proze

Te dni izidejo v knjižnici Kondor Kersnikove Kmetske slike. Knjižica je novost v tem, da prinaša v komentarskem delu obširno in izčrpno študijo, ki jo je napisal prof. dr. Boris Paternu. Ker je to doslej najobširnejša literarna oznaka teh drobnih umetnin, smo vprašali avtorja, ali bi za naše bralce hotel zgostiti svoje izsledke v kratko »tezo«. Takole nam je povedal:

»Kersnikove Kmetske slike lahko uvrstimo med pomembnejše začetke naše moderne pripovedne proze. Kljub temu, da v nekaterih zgodbah žive še ostanki starejše moralistične in folklorne vaške povesti, se Kersnikovo pero že odločno obrne od tradicije in slovenski prozi odpre docela nove vsebinske pa tudi izrazne možnosti.

Pisatelj kmetskih slik postopoma zapušča področje vnanje epike, napetih prizorov in presenetljivih zgodb, ki so ustrezale še razmeroma naivnemu okusu časa. Njegova pozornost se od »lepe laži« odločno preusmeri na kruto vsakdanja, skoraj neznatna življenjska dejstva, toda dejstva, v katerih ujame psihološko globljo in v socialnem pogledu bistveno resnico stvari. Kadar se najbolj prepusti svojemu prodornemu realističnemu nagibu, mu uspe ustvariti nove, v naši dotedanji književnosti neznane in še danes vznemirljive izreze življenjske resničnosti. Njegov kmet je že skrajno daleč od Jurčičevega sproščenega, zgovornega, dobrodušnega in idiličnega vaščana. Kersnikov junak postaja vase zaprto, do kraja nesuvereno, včasih že čisto razčlovečeno bitje, podrejeno brutalnemu boju za goli obstanek in borno imetje (Mačkova očeta). V skrajnem primeru celo do grotesknosti izvotljena človeška eksistenca, ki visi samo še na uničujoči sli po denarju (Mamon).

Toda Kersnik je bil v človeškem in umetniškem pogledu premočna osebnost, da bi lahko vzdržal v mejah pozitivistično neprizadetega beleženja mračne resnice. Njegove slike porazne stvarnosti nenehno spremlja zastrt, a neutajljiv elegični ton. Spremlja jih globoka človeška tesnoba, ki se v svojih skrajnih točkah sprevrže v težnjo po ukinitvi objektivne resničnosti. Še več, prevesi se hrepenenje po novi, suvereni, poetično očiščeni verziji sveta. Prav na tem mestu pisateljev skrajno realistični zapis življenja prehaja v lastno nasprotje, v svojevrsten lirizem.

Idejni in stilni ustroj najboljših Kmetskih slik je razložljiv prav iz teh dveh protipolov pisateljevega odnosa do sveta, ki se nenehno bijeta in v svoji polni razvitosti odpirata vrata naturalizmu ter novi romantiki.

Polno, uravnovešeno in naravnost monumentalno razmerje sta obe težnji našli v najboljši sliki cikla, v **Kmetski smrti,** ki predstavlja enega izmed vrhov naše proze klasičnega realizma. Kersnikov pogled na življenje tu ne utone niti v sivini človekove brezupne podrejenosti materialnim stvarem sveta niti se ne izgubi v abstraktno poetično hrepenenje, temveč najde trdna tla v veliki življenjski moči preprostega delovnega človeka.«

POSEBNO OPOZORILO

Šolska vodstva, poverjenike mladinskega tiska in pedagoge opozarjamo, da je knjiga iz zbirke Sinji galeb

France Bevk:

Tatič

V PONATISU. Cena za tiste, ki niso redni naročniki zbirke, je: br. 300 din, cpl. 650 din. Naročila sprejemajo vse knjigarne in direktno Prodajni oddelek založbe, Ljubljana, Titova 3.

MLADINSKA KNJIGA
Prodajni oddelek založbe
Ljubljana, Titova 3

Najuglednejši poklic

Anketa sociološkega inštituta v Münchnu je pokazala, da je univerzitetni profesor najbolj spoštovan poklic v Zahodni Nemčiji, medtem ko je na drugem mestu zdravniški poklic. To so ugotovili tudi v Vzhodni Nemčiji.

Tema poklicema slede: vladni svetnik, srednješolski profesor in tovarniški direktor (v Zahodni Nemčiji) ter major ljudske policije, tehnični direktor in kadrovski vodja (v Vzhodni Nemčiji).

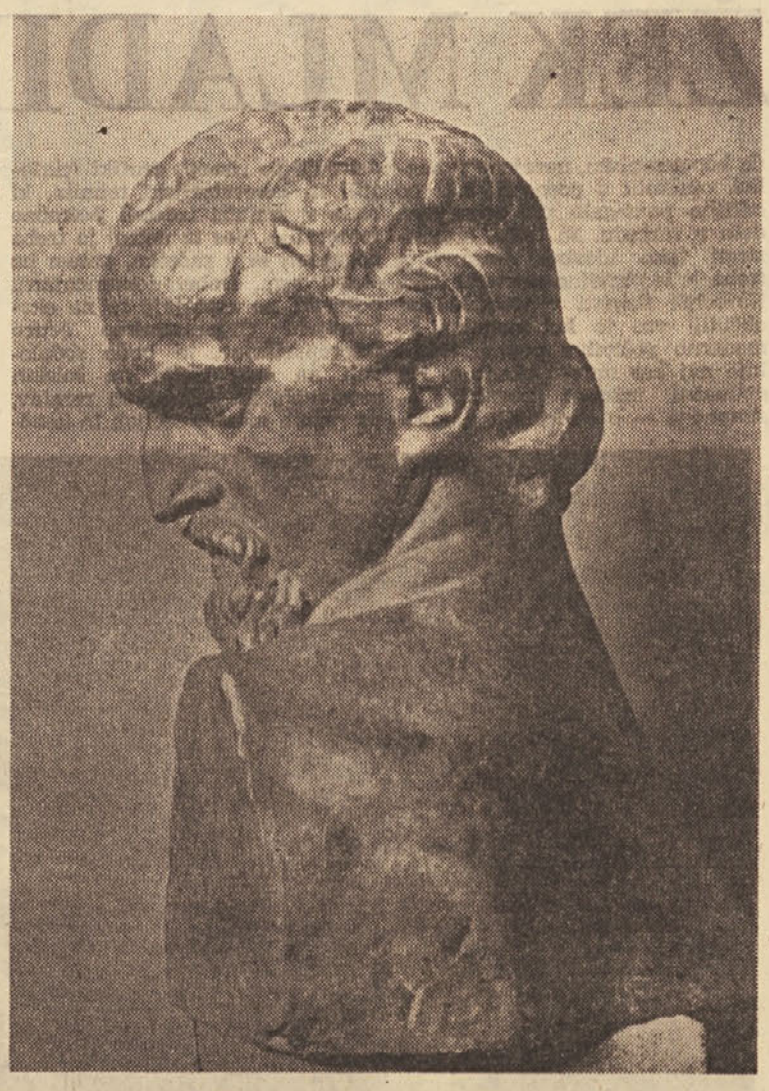

Ivan Meštrović — »AVTOPORTRET«
Letos poteka osemdesetletnica rojstva lani umrlega kiparja Ivana Meštrovića. Veliki kipar je že pred štiridesetimi leti in poprej zaslovel po svetu ter se uvrstil med največje oblikovalce sodobne umetnosti. August Rodin je zanj dejal: »Največji fenomen med sodobnimi kiparji«. Obletnice se spominjamo z reprezentativno izdajo reprodukcij najznamenitejših del Ivana Meštrovića (v srbohrvaščini), v Zagrebu pa so odprli stalno razstavo v njegovem nekdanjem domu, sedaj v Meštrovićevi galeriji.

NOVE KNJIGE

Po daljšem presledku je izšel četrti zvezek Spominskih vodnikov. Miroslav Pahor in Tatjana Poberaj sta pripravila razpravo o **»Starih piranskih solinah«.** Gre za spomenik posebne vrste; doslej smo bili vajeni umetnostnozgodovinskih ali arhitektonskih spomenikov, ali morda naravnih. Teh spomenikov pa ne moremo primerjati s solinami v Strunjanu, Sečovljah in Fazanu, kajti soline so spomenik človeškega dela.

Kdaj so nastale soline v bližini Pirana, se ne da točno ugotoviti; v XIII. stoletju pa najdemo v mestnih listinah zanimive in dokaj podrobne zapiske, ki govore o prostem pridelovanju in prodaji soli. Potlej, ko so Benečani zasedli naše kraje, so omejili pridelovanje soli na določeno količino, Pirančani pa so kljub zakonu širili soline, odvišno sol pa prodajali kranjskim tovornikom. Tisto, kar je dovoljeval beneški zakon, pa so prodali solnemu uradu beneške vlade. V XIX. stoletju so obnovili soline ter pritegnili solinarje s Paga, da bi pridobivali kvalitetnejšo in lepšo sol. Benetkam je bilo to povšeči, ker se zaradi določenega političnega stanja niso mogli zanašati na Dalmacijo. Tri stoletja so večali število novih solin. Ko pa so Benečani urédili politične razmere v Dalmaciji, so prepovedali gradnjo novih solin, prepovedali so tudi trgovanje z zaledjem. Trgovine z naravnim zaledjem niso mogli preprečiti, razvilo se je tihotapstvo (Martin Krpan!). Knjižica tekoče opisuje svojskosti najstarejših, malo okrnjenih spomenikov, nekdanje življenje in običaje, vrsta fotografij pa ponazarja delo in življenje na solinah.

Henry Gold se je v svoji »science fiction« **»Mark Weldon je bil najavljen«** prepustil fantaziji povračanja človeka v preteklost. Za primer, kako je zasnoval zgodbo, navedimo kratko vsebino. Mark Weldon raziskuje nenavadne primere smrti: stari ljudje umirajo od lakote, vendar imajo dovolj sredstev. Kmalu odkrije skrivnost — osamljene ljudi pošilja hči slavnega fizika v preteklost. V preteklosti pa ne morejo zaužiti hrane, kajti hrana, ki je že bila porabljena, ne more znova služiti za prehrano. Ko Weldon odide v bodočnost, spozna, da ga ljudje že pričakujejo. Torej zgodba s fantazijsko motiviko; napisana tekoče in z občutkom za nenavadno, napeto, skratka to, kar se zahteva od tovrstne literature. Vendar pristavimo: odnosi med ljudmi so v tej znanstveni fantaziji osnovani na določenih pozitivnih vrednotah. Knjigo je izdala Življenje in tehnika v zbirki Spektrum.

Enake zvrsti je povest Isaaka Asimova **»Kamen na nebu«.** Dogajanje postavlja v daljno prihodnost, ko Zemlji gospodarijo tuji gospodarji in se arheolog trudi, da bi razjasnil poreklo ljudi v vesolju. Nova iznajdba v atomistiki radija straši gospodarje Zemlje, da bi se Zemljani ponovno uprli tuji siloviadi. Asimov zna zaplesti dogajanje, čeprav že poprej nakaže možnost razpleta; tudi v tej povesti najdemo etične komponente, vendar je pisec ponekod rahlo ohlapen. Za obe povesti pa je značilno, da oba avtorja gradita dialog predvsem v smeri akcije — skratka, dialog mestoma izzveni malce papirnato, kljub akcijski funkciji ni obarvan s tisto naravno, življenjsko osnovo kot pri pripovednikih s sodobno, življenjsko problematiko, ali kot — pri starem, dobrem Julesu Vernu. Prevod Dušana Kralja in Mitje Tavčarja bi bil lahko deležen malo skrbnejše obdelave. Na splošno pa velja posebej naglasiti — ne v zvezi z omenjenima prevodoma — prevodi znanstvene fantazije, romantičnih westernov in kriminalk bi morali biti podvrženi strogi jezikovni in prevodni kontroli. Žal se lingvisti ne utegnejo ukvarjati niti s prevodno oceno klasičnih del, kaj šele za to zvrst literature. In vendar bi morali tudi tu strogo paziti, da prevod ni le komercialni produkt za knjižni trg, upoštevati bi morali, da naj nudi vsakršen prevod dovolj verno podobo originala ter da je prevod izobilkovan v lepi slovenski besedi.

G.

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE

PRIPOROČA PROSVETNIM DELAVCEM NASLEDNJE PUBLIKACIJE:

Šilih, **OČRT SPLOŠNE DIDAKTIKE** . . . 1300 din
Fistrovič, **TUJI JEZIKI IN OTROCI** . . . 400 din
Švajger, **JEZIKOVNE IGRE** . . . . . 400 din
Klopčič, **METODIKA MATEMATIČNEGA POUKA** . . . . . 700 din
Oberlintner, **DODATNA POMOČ V PRAKSI** 200 din
Kunst, **OPREMA UČILA V OBVEZNI ŠOLI** 1280 din
Žlebnik, **PSIHOLOGIJA OTROKA IN MLADOSTNIKA II. del** . . . . . pred izidom

Knjige dobite v vseh knjigarnah ali pa jih naročite naravnost pri Državni založbi Slovenije, Ljubljana, Mestni trg 26

GEORGIOS SEFERIS — letošnji Nobelov nagrajenec

Ugibanja o letošnjem nagrajencu Nobelove nagrade za književnost so za nami. Prisodili so jo triinšestdesetletnemu Georgiosu Seferisu. Prav gotovo pomeni letošnja odločitev presenečenje tako za širšo publiko kot za literarne izvedence.

Vendar presenečenje v dvojnem pomenu. Nekateri so ostali nezadovoljni, ker letošnja podelitev ni pripadla njihovim korifejam – posredi je gotovo nacionalna užaljenost nekaterih prizadetih in prenapetih duhov. Drugi pa so bili – prijetno presenečeni in so iskreno in toplo pozdravili odločitev švedske akademije in odbora za literarno podelitev Nobelove nagrade.

Počasi se umirjajo glasovi – zakaj ne čilenski pesnik Pablo Neruda ali Jea Paul Sartre, namesto tega pa je sledilo zvedavo zanimanje za Georgiosa Seferisa. Za širok krog je grški pesnik gotovo homo novus, toda njegove pesmi so že poprej prevajali v nekatere svetovne jezike potlej, ko sta pokojna Nikos Kažatzakis, Angelos Sikelianos ter drugi utrli pot novogrški poeziji v svet.

Seferisova družina izhaja iz Male Azije, v pesnikovih deških letih pa so se preselili v Grčijo. Od konca prve svetovne vojne je Seferis študiral v Parizu pravo in književnost, 1924 se je vrnil v domovino. Do druge svetovne vojne je bil v diplomatskih službah v mnogih državah, po okupaciji je moral emigrirati v Egipt, živel je tudi v Palestini, v Italiji. Tudi po vojni je nadaljeval z diplomatsko službo, zdaj pa stalno živi v Grčiji.

Kot nekateri drugi rojaki tudi Seferis povezuje antiko s sodobnostjo na svojstven, harmoničen način. Takšna lirika Seferisa dramatizira univerzalno razpoloženje ter stanje osebnega spoznanja, ki pa je po svoji vsebini na ravni občečloveškega. Kadar se pesnik posluži mita, tega ne stori zavoljo odmika od stvarne problematike ali zavoljo nekake nostalgije po antiki, marveč da poda sodobno območje in stanje duha ter da lahko svoja spoznanja razpotegne preko osebnega doživetja v splošno, univerzalno podobo sodobnega utripa življenja. Marsikje se odraža pokrajina Mediterana. Prv zbirko pesmi – »Strofe« – so natisnili 1931. leta. Sledile so še mnoge druge, med njimi zlasti cenijo »Mitologijo«, »Himnopedijo« ter zbirke, ki so nastale v daljšem časovnem razponu – »Ladijski dnevnik I, II, III«.

I. G.

Še o znanstveni fantastiki

Nezaupljivost nima nič skupnega s previdnostjo in še manj z razumno presojo. Tisti pa, ki drzno sanjarijo o bodočnosti, so pionirji jutrišnjega dne.

Ne gre za razpravljanje s tovarišem Dolganom, ki je v letošnji 17. številki Prosvetnega delavca objavil članek »Znanstveno-fantistična literatura«. To je storil že prof. Novak, ki se je oglasil v dnevniku Delo z dne 25. oktobra (rubrika Pisma bralcev, prispevek »Ne sodimo drevesa po listu«). Odgovor je bil dokaj oster, ostrino pa bi veljalo še posebej podčrtati zavoljo tega, ker je v članku tovariša Dolgana vse preveč izražena misel, da je v znanstveno-fantastični literaturi skrit hudič, ki lahko zapelje našo mladino na pota brezplodnega hlastanja za nedosegljivim, odvrača posameznika od vsakdanje stvarnosti ter znanih, že uveljavljenih resnic (tu zadaj je dogmatizem!), razkroji etično in moralno plat duševnosti mladega človeka in sploh... Skratka, precejajmo znanstveno-fantastično literaturo tudi skozi najfinejši filter spoznanj, kot da bi bila ta spoznanja zadnja beseda, do katere sta se dokopali znanost in tehnika.

Bodimo si na jasnem: plažo in smeti nahajamo v vsake vrste literaturi —torej moramo ločevati zrno od plevela na vseh področjih. In če znanstvena fantastika ni izjema, potem ji odkrito priznajmo, kar ji gre. Hkrati tudi povejmo, da so Jules Verne, H. G. Wells in še nekateri drugi danes že »klasiki« te literarne zvrsti. Njihova dela vzame človek s spoštovanjem v roke, občuduje njihovo domiselnost, še neprimerno bolj pa njihov pogum, da so v času, ki je bil v veliki meri okostenel in statičen, znali gledati v bodočnost. To je dovolj, zakaj popolno priznanje njihovemu prizadevanju bo izkazal samo tisti, ki bo priznal, da je znanstvena fantastika zrasla v močno literarno zvrst in da opravlja v okviru celotne kulturne dejavnosti pomembno vlogo. Jules Verne in ostali so postavili temelje. Ne zato, da bi pri temeljih ostalo, ampak zato, da bi na njih zgradili hišo!

No — stvar zahteva, da se o njej končno vendarle podrobno pomenimo. To pravi tudi tovariš Dolgan, profesor Novak pa je s svojim prispevkom dokazal, da je istega mnenja. Prosvetni delavci bi namreč lahko veliko prispevali, da bi se znanstvena fantastika uveljavila in trdno zasidrala tudi pri nas. Seveda — da ne bo nesporazuma — samo dobra znanstvena fantastika, ki pa jo moramo vendarle nekoliko drugače vrednotiti, kot to predlaga tovariš Dolgan.

Drugod po svetu je zanstvena fantastika, oziroma »science-fiction« literatura, že priznana literarna zvrst. Z njo resno računajo vsi, ki imajo na skrbi vzgojna prizadevanja in kulturno življenje v celoti, po drugi strani pa je med bralci našla veliko vnetih pristašev. Še več: iz književnosti je prodrla v gledališče, kino, na radio in televizijo. Morda je zanimivo, da se je najbolj razmahnila v Sovjetski zvezi in Združenih državah Amerike, torej v deželah, ki stojita na vrhu lestvice znanstvenega in tehničnega razvoja in ki si tudi krčevito prizadevata, da bi se na obeh omenjenih področjih povzpeli še više. Še bolj zanimivo pa je, da med kriteriji, po katerih vrednotimo dobro znanstveno-fantastično-književnost v katerikoli državi, ni nobenih bistvenih razlik.

Nedvomno drži, da so v Sovjetski zvezi začeli uveljavljati znanstveno fantastiko kot izrazito vzgojno sredstvo, ameriški založniki pa so pri tem v veliki meri zasledovali povsem komercialne cilje. Kaj to pomeni? Nedvomno naslednje: znanstveno-fantastična literatura vsebuje vrsto elementov, ki smo jih z vzgojnega stališča dolžni posredovati ljudem (in ki jih žal pri nas premalo poznamo in upoštevamo), mimo tega pa skriva v sebi tudi nekaj, kar »vleče«, kar je vzrok, da vedno več ljudi sega po knjigah te literarne zvrsti.

Da morajo etične in moralne vrednote v znanstveno-fantastičnih zgodbah nastopajočih junakov priti do polne veljave, je samo po sebi razumljivo. V nasprotnem primeru teh zgodb sploh ne moremo šteti za književnost, saj plaža — kakršna koli že — nikoli ni bila literatura. Toda zmotili bi se, če bi trdili, da so samo prigode junakov znanstveno-fantastičnih povesti tisto, kar tako močno pritegne bralca. V ozadju celotne napetosti, ki je sicer tako značilna za znanstveno fantastiko, je še nekaj neprimerno več vrednega, namreč to, da bralec skupaj s svojimi junaki uresničuje neko znanstveno ali tehnično zamisel, da skupaj z njimi prebije zid, do katerega je znanost že prišla, da si v še večji meri kot doslej in na popolnoma nove načine pokori naravo in naravne zakonitosti. Nič ne de, če je stvar samo namišljena. Že to, da se otresemo statičnega gledanja na stvari in da smo prepričani, kako bo znanost v bodočnosti ustvarila še vse kaj drugega kot doslej, je vredno suhega zlata.

Tu se torej srečamo z vprašanjem znanstvene osnove oziroma verjetnosti znanstveno-fantastičnih zgodb. Odgovor nanj prav gotovo ni tako enostaven, kot ga je skušal prikazati tovariš Dolgan. Nikar ne pozabimo, da bi v času Julesa Verna slehernega, ki bi verjel v polete raket s človeško posadko denimo samo nekaj deset kilometrov nad zemljo, imenovali za nerazsodnega zanesenjaka. Še pred pol stoletja so dedje naših očetov zmajevali z glavami, če je nekdo na okornem avtomobilu in s takrat nezaslišano hitrostjo 30 kilometrov na uro drvel po cesti. Hkrati so zamišljeno mrmrali, češ, mož je nekoliko čez les in vseskozi neprišteven — to se prav gotovo ne bo dobro končalo. Toliko o verjetnosti, glede znanstvenih osnov pa naslednje: nikakor ne moremo priznati, da so že dognana znanstvena spoznanja in že uresničeni uspehi tehnike zadnje, kar lahko doseže človekov ustvarjalni razum. V zgodovini znanosti je vse preveč primerov, ko je ta ali oni dvomljivec, slepo vdan svoji raziskovalni strasti, do tal porušil teorijo, ki so jo dosihmal skrbno izpopolnjevali in s pridom izkoriščali. Porušil jo je zato, da je postavil novo, še mogočnejšo in uporabnejšo zgradbo, od katere pa navsezadnje tudi ni ostalo ničesar, ker se je našel nekdo, ki je storil še korak naprej. Menda dandanes ne bomo zatrjevali, da smo ugotovili zadnjo resnico in dosegli končni cilj!?

Sicer pa — stvar zahteva podrobnega razpravljanja. Doslej lahko ugotovimo, da smo na področju znanstveno-fantastične literature storili mnogo premalo. Pri nas v Sloveniji smo denimo imeli v zadnjem času štiri založnike, ki so tiskali zbirke oziroma serije kriminalnih zgodb. Založba Mladinska knjiga je natisnila nekaj dobrih knjig s tega področja, toda v primerjavi z njeno celotno založniško dejavnostjo je odstotek teh knjig bore majhen. V Tovarišu in Tedenski tribuni lahko od časa do časa preberemo kakšno znanstveno-fantastično zgodbo ali povest (slednje velja za TT). Menda je založniški zavod Življenje in tehnika edini, ki se v naši republiki načrtno ukvarja s tem, da bi omenjeno literarno zvrst uveljavil med slovenskimi bralci. Revija »Življenje in tehnika« že nekaj let redno objavlja krajše »science-fiction« zgodbe, knjižna zbirka »Spektrum«, ki jo že tretje leto izdaja ta založba, pa je zdaj že skoraj v celoti namenjena temu področju. Menda bi bilo prav, da bi vsa ta prizadevanja v bodoče bolj učinkovito podpirali kot doslej. Tisti, ki imajo na skrbi vzgojo mladine, lahko pri tem veliko store, kar je navsezadnje tudi njihova dolžnost. Saj vendar ne vzgajamo okostenelih, vase zaverovanih ljudi, ampak hočemo, da bo družba v bodočnosti storila še kaj več, kot smo bili mi sposobni storiti.

Dušan Kralj

ZALOŽBA MLADINSKA KNJIGA
LJUBLJANA, TITOVA 3

obvešča, da boste lahko dobili v začetku novembra naslednje knjige:

France Bevk: **OTROCI SAMOTE**
z naslednjimi deli: **Lukec in njegov Skorec, Grivarjevi otroci, Pastirci, Pesterna, Tonček, Peter Klepec**

Fran Milčinski: **PTIČKI BREZ GNEZDA**

Marija Jalen: **SPOZNAVAJMO SLOVENSKI JEZIK za 5. razred**

Janko Jurančič: **SRBOHRVATSKO BERILO za 7. in 8. razred — ponatis**

Anton Grad: **ANGLEŠKA ČITANKA za I. in II. razred gimnazije — ponatis**

Naročila sprejemajo vse knjigarne in direktno Prodajni oddelek založbe, Ljubljana, Titova 3

NOVO LETO V RIMU ● NOVO LETO V PRAGI ● NOVO LETO V OPATIJI

Turistično podjetje **Kompas** LJUBLJANA

PRIREJA ZA NOVO LETO

- **šestdnevni avtobusni izlet v RIM, združen z prijetnim praznovanjem NOVEGA LETA**
- **šestdnevni avtobusni izlet v PRAGO združen z silvestrovanjem v PRAGI;**
- **tri in dvodnevne avtobusne izlete, združene z veselim silvestrovanjem v ŠMARJEŠKIH TOPLICAH, na BLEDU, v OPATIJI, v PULI, PORTOROŽU**

Prijave sprejemajo vse poslovalnice KOMPASA (za izlet v Rim in Prago do vključno 25. novembra), kjer so na razpolago tudi programi posameznih izletov in ostale informacije!

● **ZIMSKE OLIMPIJSKE IGRE V INNSBRUCKU!**

Od 20. novembra dalje v vseh poslovalnicah KOMPASA na razpolago programi petdnevnih izletov na Zimske olimpijske igre v INNSBRUCKU!

KROŽEK MLADIH FOTOGRAFOV

Prispevek sem namenil učiteljem, ki vodijo krožke mladih fotografov v osnovni šoli, morda pa bodo našli kaj primernega zase tudi vodje krožkov v srednjih šolah. Moderna fotografija je zaradi svoje preprostosti, cenenosti in relativne tehnične dovršenosti postala last in — brez pretiravanja — življenjska nujnost velike večine ljudi. Učenec, ki zapušča osnovno šolo, ne bi bil sodobno tehnično in estetsko vzgojen, če ne bi vedel vsaj najnujnejšega o tem, kako naj si zapiše na film to, kar se mu zdi pomembno ali lepo. Težko pa je verjeti, koliko znanja in vzgoje mu moramo nuditi, predno zna fotografirati — to je: v pravem času in na pravem mestu pritisniti na sprožilec svoje kamere.

V nasprotju z mnogimi vodji krožkov te vrste sem prepričan, da je tehnična obdelava filma in fotografskega papirja v temnici nekaj manj pomembnega. Že zato ne, ker ne vzgajamo samih profesionalnih fotografov, ampak državljane, ki bodo znali »slikati«, z razvijanjem filmov pa se ne bodo utegnili ukvarjati. S tem pa nikakor ne mislim reči, naj bi krožek ne imel svoje temnice. Mlademu človeku moramo prav tako pojasniti in pokazati skrivnosti laboratorijske obdelave fotografskega materiala, a to bomo storili pozneje, na drugi stopnji. Prvi stik s fotografijo naj učenec dobi v svojem življenjskem okolju: v razredu, na delovni akciji, na izletu ali ekskurziji. Ni nujno, da ima učenec pri sebi kamero. Brez dolgih predavanj — prej s kratkimi opazkami — opozarjajmo učenca na pomembnost, slikovitost ali lepoto tega ali onega, kar nas obdaja. Opazovati in opaziti, ločevati vse, kar je nebistveno in počakati na trenutek, ki se nepreklicno ne bo nikoli več ponovil — to je najteže. To pa je jedro naše vzgoje mladih fotografov.

Primarno je torej KAJ in KDAJ. Če bomo učenca vzgajali v tem smislu, potem bomo dobivali od njega fotografije, ki so daleč od običajnega kiča. Morda bodo fotografije tehnično nekoliko slabše, a vsebinsko in čustveno polnokrvne, krepak izraz mladega človeka. Učenec mora ločiti življenje od laži. Posnetek sošolke, ki odrevenelo stoji ob drevesu in se nesmiselno nasmiha objektivu, je taka laž, je tak kič, ki kvari učenčeve zdrave ustvarjalne zmožnosti. Če ga bomo učili opazovati sošolce, kakšni so, kadar se pogovarjajo, kadar pišejo in kadar se v resnici smejejo, potem ne bo kiča. Še predno dobi kamero v roke, naj se nauči reči: »ZDAJ!« Če bi v tem trenutku pritisnil na sprožilec, bi napravil najboljši posnetek.

Prav tako je nujno, da učenec že na začetni stopnji ve, kaj želimo doseči, kadar fotografiramo. Ali želimo dober dokumentarni ali osebni, umetniški posnetek. Dokumentarni posnetek zahteva običajno večje spretnosti in domiselnosti, umetniški pa čut, ki ga imajo le redki. Morda se bo komu zdela ta razdelitev vse preveč abstraktna za učenca v osnovni šoli. V resnici pa učenci to hitro razumejo. Da so razumeli bistveno razliko med obema posnetkoma, bomo videli, kadar jih bomo vprašali, kaj žele doseči s sliko.

Največ bomo imeli opraviti z dokumentarnimi posnetki. Na ekskurziji pri pouku biologije npr. nam bo kamera pomagala, sprotí sestavljajo pismeno poročilo, najbolj spretni fotografi naj jih spremljajo s svojimi kamerami — in rezultat nas bo presenetil! Razen tega bodo učenci da bomo zapiske, narejene v naglici, opremili s posnetki, kar bo odlično pomagalo pri poznejšem delu v razredu. Ni težko organizirati tako idealno ekskurzijo; treba je le pravilno razdeliti delo. Najboljši slavisti v razredu naj občutili vse to kot prijetno in moderno poživitev pouka. Sodeluje naj kar največ učencev. Pri dokončni izdelavi poročila — skupnega — o ekskurziji naj sodelujejo še risarji, grafiki (ciklostil) in laboratorijski tehniki, ki bodo v temnici izdelali potrebne fotografije. Ves ta ustroj je treba poganjati le v začetku, potem bo stekel sam. Dobri dokumentarni posnetki ne nastajajo le na ekskurzijah. Organizirajmo četico fotoreporterjev, ki bodo sodelovali na svoj način na šolskih proslavah, na otvoritvah razstav, na raznih manifestacijah in končno vedno, kadar se bo dogajalo kaj pomembnega ali zanimivega. Razumljivo je, da posnetki v tehničnem oziru ne bodo vedno najboljši, posebno ne, če so narejeni v težkih pogojih (slaba svetloba, prevelika oddaljenost, prehitro gibanje objekta), vendar fotografije kot dokument s tem ničesar ne izgubijo na vrednosti.

Dela z mladimi fotografi ne gre jemati kampanjsko. Predavanja velikim skupinam v osnovni šoli so zapravljanje časa. Posebno previdni bomo, kadar se bomo lotevali fotografije, katere namen ni izdelava dokumenta, ampak predvsem ustvarjanje. Rado se dogodi, da nehote začnemo ocenjevati tovrstne poizkuse učencev kot skrajno naivne. No, in predno se dobro zavemo, že predavamo — kar se da energično — o znanih estetskih normah. V tem primeru rušimo nekaj, česar si mlad človek verjetno ne bo nikoli več zgradil. Za še tako naivno zamislijo se skriva nekaj izvirnega in osebnega, nekaj, česar na tem ljubem planetu še ni bilo, kakor ni dveh popolnoma enakih listov na vseh bukvah v gozdu.

Tu je težko svetovati. Izbrane člane krožka vodimo na fotografske in likovne razstave! Skušajmo analizirati, zakaj je neka umetnina lepa, kaj je z njo avtor povedal ljudem in kako je to dosegel. Pri umetniški fotografiji moramo pojasniti tudi to, katerih tehničnih prijemov se je poslužil fotograf, da je ustvaril umetnino. Taki prijemi so na primer zelo trdo razvijanje (grafika), negativ kopije, namenoma povečana zrnatost ipd. Predvsem pa: pustimo učenca, naj si sam izbere svojo pot, naj sprosti domišljijo in prvinsko človeško željo po ustvarjanju! Morda pa je najbolj očarljiva ravno naivnost, ki se ji mi, kot »izkušeni« odrasli ljudje le prizanesljivo smejemo.

Prihodnjič pa nekaj o tehnični obdelavi posnetka, o ureditvi šolske temnice in o fotografski kemiji v osnovni šoli.

Marijan Cedilnik

»Srečanje«. — Delo krožka v osnovni šoli. Skoraj vse, kar je na sliki manj pomembno, je zabrisano. Tako imenovana diagonalna kompozicija je nastala sama po sebi, ne da bi učenci kaj vedeli o njej

SNOV ZA STROKOVNE IZPITE

1

Pri strokovnih izpitih učnega in vzgojnega osebja v šolah in drugih vzgojnih in izobraževalnih zavodih morajo kandidati poznati tole snov za posamezne predmete, in sicer:

a) Didaktika in specialna metodika:

Didaktika in specialna metodika kot izpitni predmet obsega poznavanje osnovnih vprašanj, ki jih proučuje didaktika, zlasti pa poznavanje vsebine, organizacije in oblike pouka v tisti vrsti šole, na kateri kandidat poučuje v skladu s svojim nazivom.

— Kandidat z nazivom vzgojitelj naj pozna didaktiko in specialno metodiko učnovzgojnega dela v varstvenovzgojnih ustanovah.

— Kadidat z nazivom učitelj naj pozna didaktiko in specialno metodiko razrednega pouka v osnovni šoli.

— Kandidat z nazivom učitelj praktičnga pouka, strokovni učitelj, predmetni učitelj ali profesor naj pozna didaktiko in specialno metodiko svojega strokovnega predmeta.

Kandidat mora poznati sodobno literaturo, ki obravnava didaktiko in specialno metodiko njegovega strokovnega predmeta, in uporabljati pri pouku ustrezne metode.

Kandidat mora obvladati ustrezno učno snov, ki je predpisana v učnem načrtu tiste vrste šole, za katero je kvalificiran.

b) Družbenoekonomska in politična ureditev SFRJ:

— Ustava SFR Jugoslavije (Uradni list SFRJ, št. 14-209/63);

— Ustava SR Slovenije (Uradni list SRS, št. 10-90/63);

— Edvard Kardelj: »Nova ustava socialistične Jugoslavije«, (Založila slovenska izdaja »Komunista«, Ljubljana, oktober 1962);

— J. Globevnik: »Ustavna ureditev Socialistične republike Slovenije« (Založil »Uradni list LRS, Ljubljana 1962).

c) Vzgojno izobraževalni sistem SFRJ in SRS ter poznavanje predpisov o šolstvu in o delovnih razmerjih učnega in drugega osebja šol:

— splošni zakon o šolstvu (Uradni list FLRJ, št. 28/1958 in 27/1960);

— temeljni zakon o financiranju šolstva (Uradni list FLRJ, številka 53/1960);

— zakon o javnih uslužbencih, I. del razen 6. poglavja, II. del poglavja 23. do 27. (Uradni list FLRJ, št. 53/1957, 44/1958, 1/1959, 52/1959, 27/1960, 53/1960, 52/1961 in 31/1962);

— zakon o delovnih razmerjih. Prvi del (Uradni list FLRJ, štev. 17/1961);

— zakon o osnovni šoli (Uradni list LRS, št. 32/1959);

— zakon o posebnem šolstvu (Uradni list LRS, št. 34/1960);

— zakon o visokem šolstvu v LR Sloveniji (Uradni list LRS, št. 39/1960);

— zakon o prosvetno pedagoški službi (Uradni list LRS, št. 4/1961);

— zakon o dvojezičnih šolah in šolah z učnim jezikom narodnostnih manjšin v LR Sloveniji (Uradni list LRS, št. 13/1962);

— uredba o organizaciji in upravljanju družbenih skladov (Uradni list FLRJ, št. 10/1961);

— resolucija o izobraževanju strokovnih kadrov (Uradni list FLRJ, št. 25/1960);

— r[illegible]cija o nalogah komune in stan[illegible]ske skupnosti pri otroškem v[illegible]u (Uradni list LRS, št. 26/1961);

— resolucija o vlogi in nalogah gimnazije v vzgojnoizobraževalnem sistemu (Uradni list LRS, številka 32/1961);

— priporočilo o nalogah na področju strokovnega izobraževanja v LR Sloveniji (Uradni list LRS, št. 30/1961);

— splošno navodilo o izvajanju razpisa prostih mest učnega in vzgojnega osebja (Uradni list FLRJ, št. 7/1960);

— splošno navodilo o načelih za ocenjevanje učencev in o pogojih za napredovanje v osnovni šoli in gimnaziji (Uradni list FLRJ, štev. 7/1960);

— navodilo o klasifikaciji dohodkov in izdatkov in evidenci o izvrševanju finančnega načrta šol in drugih vzgojnih in izobraževalnih zavodov (Uradni list FLRJ, številka 35/1961);

— pravilnik o izvajanju razpisov uslužbenskih mest za učno in vzgojno osebje (Uradni list LRS, št. 13/1958 in 32/1961);

— pravilnik o strokovnih izpitih za učno in vzgojno osebje v šolah in drugih vzgojnih in izobraževalnih zavodih (Uradni list LRS, številka 11/1963);

— šolski statut;

— pravilnik o oblikovanju in delitvi dohodka;

— pravilnik o delitvi osebnih dohodkov.

č) učni jezik kandidata:

— Slovenski pravopis (DZS, Ljubljana 1962).

— Bajc, Kolarič, Rupel: »Slovenska slovnica« (DZS, Ljubljana 1956;

Iz navedene literature je treba zlasti poznati:

1. pravorečje: Zborni govor; pogovorni jezik, dolgi in kratki, ozki in šibki samostalniki, poglasnik, izreka črke l in v; samoglasniški r; izreka lj in nj; soglasniki in prilikovanje, izreka predlogov, povdarek, povdarna znamenja;

2. pravopis: Deljenje besed; raba velikih in malih črk. Kratice (Slovenski pravopis, poglavja: 33, 34-42, 97). Pisava sestavljenih besed (Slovenski pravopis, poglavje: 74-82). Raba lastih imen, domača zemljepisna imena (Slovenski pravopis, poglavja: 43-47) in osebna imena (Slovenski pravopis, poglavja: 49-54). Tvorba pridevnikov in lastnih imen. Temeljna načela o pisavi in pregibanju najbolj rabljenih tujih lastnih imen (Slovenski pravopis, poglavja: 55, 56, 57/1-2, 59-60, 62-63). O pisavi in rabi tujk (Slovenski pravopis ,poglavja: 69-72).

3. Oblikoslovje: Samostalnik: posebnosti pri posameznih sklanjatvah. Pridevnik: določna in nedoločna oblika, stopnjevanje, tvorba; prislov (Slovenski pravopis, poglavje: 73/9), pripone -ov, -ev, -iv (Slovenski pravopis, poglavje 73/3-4). Raba pridevnika. Zaimek: pisava zate, čezenj, zanjo (toda za njó), raba zaimka svoj; sklanjatev kdor in kar, nihče, nič; raba čigar, ki, ki ga (ne: kateri katerega); napačna raba zaimka isti, pisava tale le-ta ipd. Števnik: pisava števnikov (Slovenski pravopis, poglavje: 77), kdaj jih ne sklanjamo, raba ločilnih števnikov. Glagol: spregatev, napačne oblike: prenešen, oskubljen, zaželen, obstajati ipd., napačna raba velelnika dovršenega sedajnjika; napačna raba velelnika preteklega pogojnika, napačni pasiv, raba namenilnika. Prislov: napake pri količinskih prislovih. Predlogi: -k, -h, -s, -z, naslovesnki predlogi. Veznik ob stavku.

4. Skladnja: prosti stavek: stavčni členi, stavki po vsebini, premi govor, ločila v prostem stavku. Zloženi stavek: priredje, podredje; nadrednost in podrednost; zveza (veznik); vrste odvisnikov (zlasti relativnih), skrajšani stavki; ločila v zloženem stavku.

Kandidati, ki proučujejo na dvojezičnih šolah ali na šolah z italijanskim ali madžarskim učnim jezikom, morajo poznati tudi pravopis in slovnico jezika, v katerem poučujejo.

2

Predpisana snov je začasna in jo bo republiški sekretariat za šolstvo SRR po potrebi dopolnjeval.

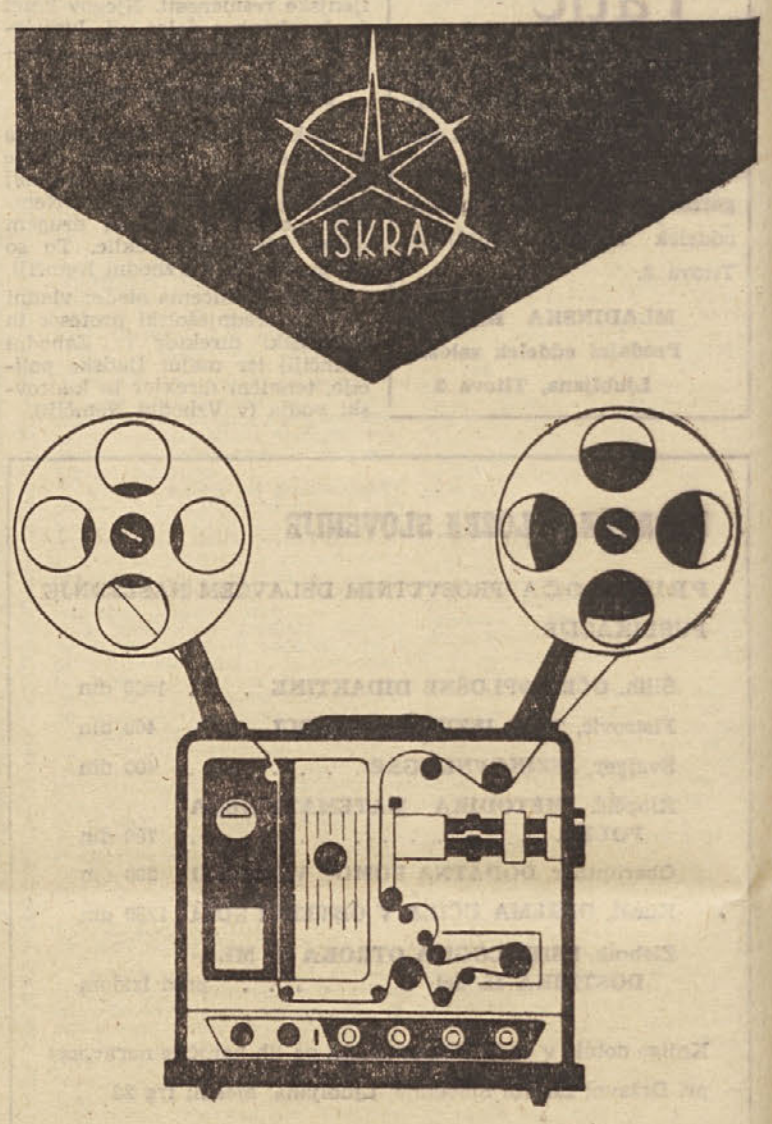

Nepogrešljiv učni pripomoček za vsako šolo, za vsako učno ustanovo predstavlja pri uporabi modernih pedagoških metod

ISKRA KINOPROJEKTOR K06

K06 JE OZKOTRAČNI PROJEKTOR ZA PROJICIRANJE 16 mm FILMA

NJEGOVE ODLIKE SO:

POENOSTAVLJENA ZUNANJA OBLIKA — PORTABEL, MOŽNOST PROJICIRANJA FILMOV Z MAGNETSKIM IN TONSKIM ZAPISOM, PROJEKCIJA V OBIČAJNI IN CINEMASCOPE TEHNIKI, MOŽNOST KOMENTIRANJA S POMOČJO GRAMOFONA, MAGNETOFONA ALI MIKROFONA, KER IMA KINOPROJEKTOR K06 VGRAJENE VSE POTREBNE PRIKLJUČKE
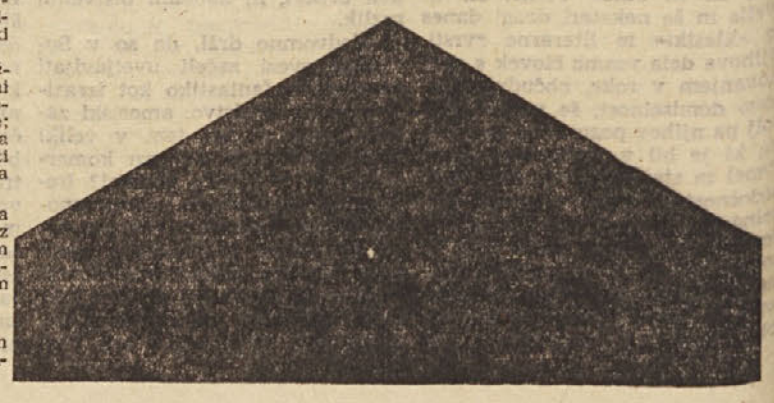
VSE INFORMACIJE IN PRODAJA: »ISKRA« KRANJ — PRODAJNO SERVISNA ORGANIZACIJA: LJUBLJANA, KOTNIKOVA 6